

Gestaltning genom medborgarstyrd förvaltning

Design by management with citizens

Erik Strandberg Ferneborg

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och lqtf bruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala

Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitektprogrammet

EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp

Nivå: Avancerad A2E

© 2016 Erik Strandberg Ferneborg, e-post: erik.ferneborg@gmail.com

Titel på svenska: Gestaltning genom medborgarstyrd förvaltning

Title in English: Design by management with citizens

Handledare: Petter Åkerblom, institutionen för stad och land

Biträdande handledare: Camilla Fransson, Huddinge kommun

Examinator: Camilo Calderon, institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Ann Åkerskog, institutionen för stad och land

Omslagsbild: Erik Strandberg Ferneborg

Övriga foton och illustrationer: Erik Strandberg Ferneborg. Gestaltningförslag är reproducerade med copyrightinnehavarnas tillstånd.

Originalformat: A4

Nyckelord: Gestaltning, förvaltning, medborgarsamverkan

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>

Förord

Ett stort tack till de föreningar som deltog i projektet och Huddinge kommun för hjälp och stöd under projektets gång.

Tack också till min handledare Petter Åkerblom och biträdande handledare Camilla Fransson på Huddinge kommun.

Till sist, min älskade fru. Jag hade aldrig klarat det här utan dig!

Erik Strandberg Ferneborg

Uppsala, december 2013

Sammanfattning

Syftet med det här examensarbetet var att testa en metod för praktisk medborgarsamverkan för gestaltning genom förvaltning av kommunala grönområden. Målet har varit att utveckla en enkel och praktisk metod för hur sådan medborgarsamverkan kan gå till.

Analysen av och erfarenheterna från kursen ”Gestaltning genom förvaltning” vid SLU, Uppsala, har fungerat som en förstudie till detta examensarbete. I kursen lärde sig studenterna hur man kan arbeta med befintliga platser och grönområden i behov av upprustning, och hur dessa platser kan utvecklas med hjälp av väl genomtänkta underhållsinsatser. Syftet var att se förvaltning av grönområden som någonting mer än bara skötsel och underhåll, genom att inkludera landskapsarkitektoniska aspekter både i planering och underhåll, alltså att gestalta genom att förvalta. Målet var att använda det växtmaterial och de förhållanden som platsen redan erbjöd, snarare än att lägga till nya växtmaterial och ge platsen nya förutsättningar. Under den avslutande övningen i kursen testades kursens tidigare lärdomar i praktiken i ett litet grönområde i Uppsala. Drygt ett år efter kursen har Uppsala kommun fått ett nytt grönområde med nya kvalitéer, bara genom enkla mekaniska förvaltningsåtgärder.

Gestaltning genom förvaltning är inte ett fast begrepp, men i detta examensarbete symboliserar det en gestaltning av platser genom användning av befintliga, lokala resurser och förvaltarens kunskap. Huvudfokuset för gestaltning genom förvaltning är att återanvända befintligt material på platsen snarare än att addera nya material. Detta kan göras på många sätt, till exempel genom selektiv utgallring och skapande av trädportaler.

Fallstudien som ingår i detta examensarbete använder sig av medborgarsamverkan, vilket definieras som ett helt eller delvis överförande av makt från kommunen till medborgarna under en specifik process. En gåtur genomfördes, där medborgare fick ha åsikter om platsens utveckling. Det praktiska arbetet på platsen i fallstudien utfördes med hjälp av medborgarna, vilket förstärkte deras intryck av inflytande och reell makt, och även relationerna till platsen.

Slutsatsen är att medborgarsamverkan kring samhällsbyggande är viktigt men kanske inte alls behöver vara separerad från det praktiska utförandet. Själva utförandet snarare än planerandet bör ställas i fokus vid enklare utveckling av grönområden. Det praktiska arbetet resulterar i att grunden för framtida skötsel, underhåll och utveckling gjuts in av användarna. En relation till platsen som bygger på tidigare, nutida och framtida användande av den skapar en bättre gestaltning genom att den känslomässiga kopplingen till platsen respekteras och förstärks.

Summary

Background

This master thesis stems from a course given at the Swedish University of Agricultural Sciences called "Design by management". In the end of this course, it was discussed how character and experience values from existing tree- and bush vegetation in parks and green spaces could be improved using care and management actions. The third and finishing exercise in the course was to plan and practically implement these types of management actions on a selected site in Ekebydalen, Uppsala, Sweden. Using simple tools (like secateurs, rakes, branch saws, hand saws, pruning tools and chain saws), and hand power to rearrange inanimate plant materials, the students saw rooms and paths appear in front of their eyes. New, exiting environments filled with easily accessible experiences had appeared from what before had only been inaccessible, uninteresting, but above all unused. The content of the course inspired a working method in need of development, and is the inspiration for this master thesis work.

There are many sites in this country and in this world that are in need of good management. Many landscape architects do their best to understand the places that they are working with, but the question is how well a landscape architect even potentially could get to know the site that is being managed? We can get some understanding by inventory, maps and local plans, but we can never get the sense of relation that only a person that is really using the site can get over time.

Structured management is a prerequisite for maintaining a high experience value from a site, but this way of working is from a user perspective an emotionally detached way of looking at the site. Rational methods and analysis easily leads to a more objective, but at the same time impersonal, handling of green areas. The people responsible for maintenance of certain green areas are typically not involved in the actual usage of them, and are therefore probably unknowing of many place bound qualities. The existing values of the site from a user perspective are often compromised in relation to management interventions influenced by public procurement, which are from the managers perspective more rational than those that would have been suggested from users of the area.

There is a lack of methodology for a quick and easy consideration of the users relations to sites, and information obtained from users can be both difficult to analyze and to put into spread sheets, since the user perspective is highly individual and perishable

Aim

The aim of this thesis was to put together, test and develop a method for practical citizen participation for design and management of municipal green areas. The goal has been to develop a simple and practical method for how such citizen participation can be implemented.

Methods

The work was started with a literature review, investigating literature concerning citizen participation and different methods that could be used. In step two, a method was constructed for the following case study that was performed in the municipality Huddinge, Stockholm, Sweden. The method for the case study was based on the pilot study in Ekebydalen, which was a part of the “Design by management”. In the case study, the method was tested and ways to improve the method is presented in the conclusions of the thesis.

Pilot study: Ekebydalen

The course ”Design by management” gave a good overview on how landscaping architects can work with existing sites and green areas in need of rearmament, and how these sites can be developed with the use of well-considered management interventions. With this as a ground perspective, it is easier for the landscape architect to understand not only different methods for management, but also the terms used to describe and to extend the qualities of green areas. The aim was to see management of green areas as something more than just care and management, by including esthetical aspects in both planning and conducting of management, i.e. to apply “design by management”. The design of the site is started with a clear goal to use the plant materials and conditions that the site already offers, rather than adding new plant materials and give the site new conditions. Selective care and management interventions are then used at this site, which preserves and refines the identity and character of the site instead of changing them.

During the final exercise of the course, the lessons from the course were practiced in a small green area with separated groves of nature like plantings called Ekebydalen in Uppsala (see Figure 1).

Figure 1. Ekebydalen, the site used for the final exercise in the course.

Three groups of students produced design proposals for the present green area. The design proposals were created after separate analysis and inventories by the students in the course. All the three proposals were conceptually different from each other (see Figure 2), but all were considered feasible and of good quality. The winning proposal was conducted practically by all the students with support from the municipality management group.

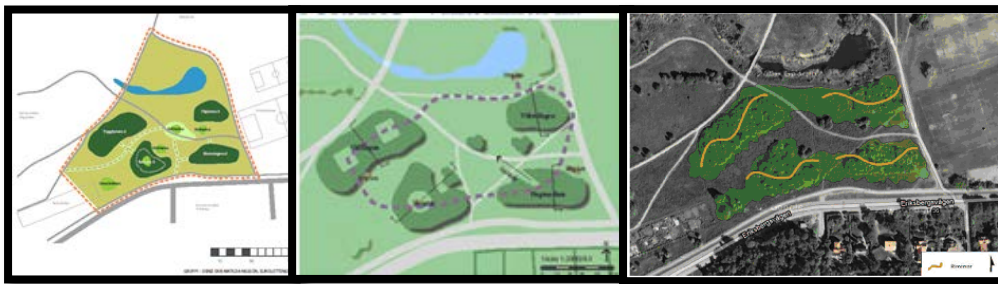

Figure 2. Three very different design proposals. “Something for everyone”, “Welcome” and “Utilization of wood and sticks”

One year after the course, the municipality has gotten a new green area, by what could be seen as simple mechanical management actions. The experience values of the site have been improved by the opening up of the plantings and creation of new entries to the groves. Using existing plant materials, new forms were sculpted and architectonic environments were created. No new plant materials or equipment has been installed in the green area, but it has still gotten new environments and possibilities for recreations by new rooms and seats that have been created only using inanimate and animate plant materials.

Design, management and citizen participation

Design by management

Design by management is not a solid concept. It is taken from the university course with the same name, and is in this thesis symbolizing a design of areas using existing, local resources and the knowledge of the manager.

Design is a process that can be very different depending on the individual that is designing. It is however often tied to independent architects whom have learned to objectively read and understand the site they are working with, interpret the will of the client and then produce a product. Designs are often done by removing existing materials and functions and replace them with new.

Management is the following work with maintaining or refining the site, which is often limited to care and maintenance. But management can also include a wide variety of different methods to handle valuable environments.

The main focus of design by management is to reuse the existing material on the site rather than adding new materials. This can be done in a variety of ways, for example selective thinning and creation of tree portals.

Citizen participation

Citizen participation is the full or partial transfer of power from the municipality to the citizens during a certain process. The concept is often used in places that are about to be exploited, where the citizens are given an opportunity to raise their opinions on the design of the area.

The concept of citizen participation is often illustrated using a ladder. The further up you step on the ladder, the more power you have. The lowest levels of the ladder symbolize perceived power, while the higher levels symbolize real power. Several authors claim that the transfer of power must be real to be worth the effort, and that cost and gain always needs to be weighed against each other. Others claim that different levels of power transfer should be used in different stages of the process.

The walk-through evaluation method is a method which is often used to create suggestions for development in certain processes or environments. In this method, the process leader will walk through an area together with citizens, and collect their perceptions of pros and cons with the site.

Case study: Rosendalsparken

The case study was conducted in a simple park south of Stockholm, Rosendalsparken. The area has historically been used for animal husbandry and for pas-

sage to church, but is now a modern park where citizens walk, ride bikes and walk dogs.

First, a thorough inventory was performed, both on the area itself and the policy documents influencing the area. Secondly, a walk-through evaluation was made with representatives of local associations with interests in the area. After this, a maintenance plan was created and the actions were performed with the help from the representatives from the associations that had been involved in the walk-through.

Discussion and conclusion

The method used gave a good result, but cannot yet be seen as a well-functioning method. It was still too detailed and complicated to be able to use in a rational way in municipality management of green areas. It was also too open for misunderstandings regarding the citizens' roles in the process. I therefore suggest underlying prerequisites and principles that a project leading landscaping architect can use when designing green areas in municipalities through management and citizen participation. The model is constructed by a number of principles, called "ground principles for management establishment through citizen participation"

Prerequisites

1. The municipality needs to fully understand the transfer of power over care and management interventions from the municipality to the citizens during the course of the project
2. The chosen green area should contain a mix of plant materials that can be refined using simple care and management interventions
3. The green area is not locally planned or categorized as "public place", "park and nature" or corresponding in current local plan maps
4. The green area is situated close to buildings or has a known group of users that are willing to participate in the project
5. The green area has a well known history, documented used, traces of use or a defined character that can be preserved
6. The municipality should provide resources for the practical work at the site

Principles

1. The users with right to participate should be living in the area or using the area frequently
2. The municipality sets the boundaries for allowed actions
3. The project should have a clear aim, goal and method that is known by all involved parties and other interest groups

4. There should be trust and a common understanding of the aim, goal and method among all involved parties
5. The users transfer knowledge of the use and meaning of the site to the landscape architect
6. The landscape architect transfers knowledge about the prerequisites and landscape architectonic strengths of the site to the users
7. The open conversation between the users and the landscaping architect is a prerequisite for the transfer of knowledge and the development of the site
8. The existing prerequisites of the site and the citizens' management of it should be the foundation for the development of the site
9. Important historical or natural materials belonging to the site should not be removed, but can be reused in new places and in new ways
10. Temporary plans are developed for the practical work at the site
11. The development of the site should generate new values that are economically feasible with regard to the benefits for the citizens
12. The practical work should be performed as soon as possible after the transfer of knowledge between the parties
13. The users of the site should get the opportunity to participate in the practical work at the site
14. The practical work at the site should create direct feedback for the citizens involved and concretize real transfer of power
15. Set management plans are developed after the practical work on the site
16. The following management responsibility is the responsibility of the municipality

To conclude, citizen participation in community planning is important, but does not have to be separated from the practical execution. The execution itself should be in focus, rather than the planning in simple development of green areas. The practical work, a good day's work, results in a stable foundation for future care, management and development in the citizens' minds. A relation to the site, which builds on past, present and future use of the site, creates a better design by respect and enforcement of the emotional connection to the site.

Innehållsförteckning

1	Inledning	11
1.1	Förvaltning som gestaltningsmetod – exemplet Ekebydalen	11
1.2	Att känna en plats	13
1.3	Syfte och mål	14
1.4	Frågeställningar	14
2	Metod	15
3	Teori	17
3.1	Förstudie: Ekebydalen	17
3.1.1	Metodens begränsningar	28
3.2	Gestaltning, förvaltning och medborgarinflytande	29
3.2.1	Gestaltning genom förvaltning	29
3.2.2	Fördelar och nackdelar med Gestaltning genom förvaltning	31
3.2.3	Medborgarsamverkan	32
3.2.4	Gåtur-metoden	35
3.3	Teoretisk utgångspunkt	36
4	Fallstudie: Rosendalsparken i Huddinge	37
4.1	Om grönområdet	37
4.2	Metod för gestaltning genom medborgarstyrd förvaltning	38
4.2.1	Det administrativa förberedandet	42
4.3	Resultat	44
4.3.1	Grundförutsättningar och inventering	44
4.3.2	Grönområdet med gängse gestaltnings- och förvaltningsmetoder	50
4.3.3	Gåturen med medborgarna	50
4.3.4	Praktiskt genomförande	54
5	Diskussion	58
5.1	Nya insikter	61
5.2	Insikter gav svar	62
5.3	Metod i behov av justering	63
5.4	Grund för en lyckad förvaltningsetablering med hjälp av medborgarsamverkan	64
5.4.1	Förutsättningar	64
5.4.2	Principer	64
6	Slutsats	66

Referenslista	67
Bilaga 1	69
Bilaga 2	76

1 Inledning

Bakgrunden till detta examensarbete kommer ur kursen *Gestaltning genom förvaltning* vid institutionen för stad och land vid SLU, som gavs under vårterminen 2012. I slutet av denna kurs diskuterades hur karaktär och upplevelsevärden av befintlig träd- och buskvegetation i parker och grönområden kan förbättras med hjälp av skötsel- och underhållsinsatser. Den tredje och avslutande övningen i kursen bestod av att planera och praktiskt genomföra skötsel- och underhållsinsatser på en utvald plats i Ekebydalen, Uppsala, på detta sätt. Med hjälp enkla mekaniska hjälpmedel (sekatörer, räfsor, grensaxar, handsågar och motorsågar) samt genom att med handkraft omplacera dött växtmaterial, så växte rum och gångar fram inför kursdeltagarnas ögon. Nya spännande miljöer fyllda av lättillgängliga upplevelser hade uppstått ur vad som tidigare varit otillgängligt, ointressant men framför allt oanvänt.

Kursen ska ses som en förstudie till detta examensarbete, eftersom innehållet inspirerade till tankar på hur arbetsmetoden skulle kunna utvecklas. De erfarenheter från den här kursen som fungerat som avstamp för detta examensarbete presenteras i nästa kapitel.

1.1 Förvaltning som gestaltungs metod – exemplet Ekebydalen

Kursen gestaltning genom förvaltning presenterade flera olika förhållningssätt till omhändertagande och förvaltning av natur. Naturlika planteringar och kulturhistoriska park- och trädgårdsmiljöer studerades och granskades under kursens gång. Flera olika begrepp (t.ex. *genius loci*: platsens själ; *locus amoenus*: den goda platsen) som används för att försöka förstå en plats diskuterades ingående under kursen. Moderna metoder och verktyg som idag används för att förvalta våra gröna utemiljöer användes i fiktiva övningsmoment.

Kursen gav en god överblick för hur landskapsarkitekter kan arbeta med befintliga platser och gröna miljöer i behov av upprustning och hur de kan utvecklas med hjälp av en genomtänkt förvaltning. Med detta som grund kan landskapsarki-

tekten lättare förstå både förvaltningsmetoder och begrepp som är användbara för att ge gröna miljöer gestaltningsmässigt högre kvaliteter.

Poängen var att se grönyteförvaltning som mer än enbart skötsel- och underhållsarbete genom att tillföra estetiska aspekter i både planering och genomförande, det vill säga att se det som ”gestaltning genom förvaltning”. Gestaltandet av platsen påbörjas med en tydlig anvisning om att utgå från det växtmaterial och förutsättningar som platsen redan äger, istället för att addera nytt växtmaterial och ge nya förutsättningar. Platsen förvaltas sedan med hjälp av selektiva skötsel- och underhållsinsatser. På så sätt kan platsens identitet och lokala karaktärsdrag bevaras eller förädlas istället för att enbart förändras. I kursens avslutande övning gjorde studenterna gestaltningsförslag för ett grönområde, Ekebydalen i Uppsala. Tre grupper med studenter producerade gestaltningsförslag i form av förvaltningsplaner med anvisade åtgärder för det aktuella grönområdet. Gestaltningsförslagen togs fram efter att studentgrupperna utfört separata analyser och inventeringar av området. Alla tre förslagen var konceptuellt olika från varandra men ansågs efter granskning vara förvaltningsmässigt genomförbara och av god landskapsarkitektonisk kvalitet. Det vinnande förslaget genomfördes praktiskt av studenterna, under ledning av kursens lärare och med stöd av kommunens förvaltande utelag.

Det blev tydligt att resultatet var färgat av vilka som planerade och genomförde projektet. Alla gestaltningsförslagen höll en god kvalitet, men måste ändå ses som subjektiva tolkningar av platsen, då gestaltningsförslagen skilde sig från varandra i design och utförande. Detta är nödvändigtvis inget stort problem om beställaren är medveten om detta och resultatet är tillfredsställande. Frågan är vem som egentligen är den rättmätige beställaren. Kommunen eller användarna av grönområdet i fråga, vars intressen kommunen är ansvariga att verka för?

Gestaltningsförslagen från övningen var skilda från varandra men gemensamt för dem var att inget av dem hade en tydlig koppling till närboendes användning av platsen. Inventeringarna och analyserna av området fokuserade främst på vad som fanns i området, men gav inte mycket information om områdets vardagliga roll för medborgare som faktiskt använde det. Inventeringarna och analyserna gav information om platsens förutsättningar, egenskaper hur studenterna själva upplevde och tolkade att platsen användes. Utöver vad som kunde utläsas från inventeringarna och analyserna av grönområdet fanns dock inga kopplingar till hur platsen upplevdes och brukades av de närboende och andra faktiska användare av miljön.

1.2 Att känna en plats

I Sveriges kommuner finns det gott om platser i behov av god förvaltning. Många landskapsarkitekter gör sitt bästa för att försöka förstå platserna på det sätt de lärt sig, t.ex. genom vanliga inventerings- och analysmetoder. Men frågan är hur väl landskapsarkitekten egentligen *känner* platsen som ska förvaltas? Inte den förståelse som landskapsarkitekten får genom litteraturstudier, inventeringar eller ens via våra sinnen, utan den känsla som enbart en användare av platsen kan få över tid.

På samma sätt som en relation mellan två människor är beroende av att vårdas för att utvecklas, så utvecklas människans relationer till en plats genom användandet av den. Den relation människor har till en plats är viktiga att ta hänsyn till, för att platsen ska kunna utvecklas utan att riskera att påverka befintliga relationer negativt.

De flesta av oss kan nog känna igen denna känsla från egna erfarenheter. Till exempel den ”hemliga dungen” bortom fotbollsplanen där alla lekte som barn eller genvägarna som alla hundägare tar på morgonen och kvällen. Detta var exempel på faktiska företeelser som inte går att förstå och känna till genom vanliga platsanalyser, de behöver upplevas eller berättas av andra människor. Dessa fakta är viktiga att vara medveten om, för att inte förstöra de högst personliga relationer som människor kan ha till sin närmiljö.

Genomtänkt förvaltning är en grundförutsättning för att upplevelsevärdet av en plats ska upprätthållas, men detta arbetssätt bygger oftast ur brukarperspektiv på ett mindre känslösamt förhållande till platsen. Rationella metoder och analyser leder lätt till ett mer objektivt med samtidigt opersonligt hanterande av grönområden. Via planering genom ortofoton, GIS-data och fältarbete genereras skötsel-, underhålls- och utvecklingsplaner för grönområden. I vissa fall finns inga planer, utan förvaltningen baseras enbart på hur platsen tidigare har förvaltats eller de behov som finns vid ett givet tillfälle. Platsens befintliga värden ur användarperspektiv kommer ofta i kläm i förhållande till upphandlingsstyrda förvaltningsåtgärder som förvaltaren ser som mer rationellt skötsel- och underhållsarbete. Detta är särskilt tydligt när det praktiska förvaltandet utförs av ständigt skiftande personal, och av entreprenörer med olika tolkningar av skötsel och underhållsplaner.

Metoder saknas för att snabbt och enkelt ta hänsyn till de närboendes relationer till platser. Det är dock inte självklart hur detta kan analyseras och föras över på protokollpapper. Brukarperspektivet är (om det överhuvudtaget reflekteras över) något högst individuellt och förgämligt. Något som var och en känner på sitt eget sätt och kanske upplever varje gång de passerar en plats, när de till exempel ser ett visst objekt eller minns en enskild händelse för länge sedan.

Dessa känslomässiga förhållanden som människor har till grönområden har varit i fokus för detta examensarbete. Mer specifikt söktes hur kommuninnevärdens

förhållande till kommunala grönområden kunde tas tillvara för att utveckla grönområden, genom ett mer praktiskt medborgardeltagande i förvaltningsprocessen.

1.3 Syfte och mål

Dessa känslomässiga förhållanden som människor har till grönområden har varit i fokus för detta examensarbete. Mitt övergripande intresse är hur kommuninnevärnars förhållande till kommunala grönområden kan tas tillvara för att utveckla grönområden, genom ett mer praktiskt medborgardeltagande i förvaltningsprocessen.

Syftet med projektet var att testa en metod för praktisk medborgarsamverkan för gestaltning och förvaltning av kommunala grönområden. Målet har varit att utveckla en enkel praktisk metod för hur sådan medborgarsamverkan kan gå till och presentera detta i rapportform.

1.4 Frågeställningar

Hur kan medborgarsamverkan tillföra kvaliteter i utveckling av kommunala grönområden?

Hur kan medborgare göras delaktiga i utveckling av kommunala grönområden?

Vad är viktigt att tänka på när gröna miljöer gestaltas med hjälp av medborgarsamverkan?

2 Metod

I syfte att besvara de ställda frågeställningarna har information samlats in genom litteraturstudie och en fallstudie i Huddinge kommun.

I litteratursökningen har flera olika kunskapskällor använts. Litteratur har sökts i flera olika databaser, däribland LIBRIS (nationella bibliotekskatalogen), Google Scholar och Scopus. Sökord på engelska och svenska har använts.

Analys av och erfarenheter från kursen ”gestaltning genom förvaltning” användes som en förstudie för utveckling av metoden till fallstudien. Metoden för fallstudien baserades boken ”metoder för möten” (Ranger och Westerberg 2004), samt vetenskaplig litteratur om medborgarsamverkan. Boken ”metoder för möten” har utarbetats av Anna Ranger och Karin Westerberg, vid Malmö Högskola och Linköpings universitet. Den beskriver utförligt de olika beståndsdelarna som behövs för välfungerande samverkan mellan olika parter i ett projekt. Författarna beskriver utifrån egna erfarenheter vilka faktorer som är viktiga för att ett projekt ska fortsätta framåt och generera goda resultat. Boken lyfter fram ett flertal metoder att använda för olika situationer inom projektarbeten. Själva projekten anges i texten som en process med sex faser, som oftast behöver gås igenom för goda resultat. De sex faserna är:

1. Reflektion
2. Att se och synas
3. Skapa kunskap tillsammans
4. Skapa samsynt strategi
5. Från strategi till handling
6. Fortsatt samförstånd

Den vetenskapliga litteraturen användes främst för att stödja och förenkla utformningen av metoden, så att den passade för den typ av projekt som fallstudien innehöll. Metoden för fallstudien fick på grund av det obefintliga medborgarinflytandet under förstudien i Ekebydalen samt litteraturundersökningens tydliga argument för detsamma vid planering, fokus på medborgarsamverkan under fallstudien centrala fas. Mer specifikt så fick medborgarna mer makt under de faser som

kan anses motsvara fas 3, 4 och 5 som beskrivits av Ranger och Westerberg (2004).

Metoden för fallstudien testades genom fallstudien och utvärderades genom deltagande observation. Deltagande observation innebär att observeraren spelar en roll i sammanhanget som studeras, och kan delas upp i fyra grader; fullständig observation, observation som deltagare, deltagare som observerar och fullständigt deltagande (Atkinson & Hammersley, 1994). I detta fall var målet fullständig observation, vilket sedan övergick i observation som deltagare. Ett förslag till förändrad metod presenteras i diskussion samt slutsats.

Syftet var att testa den framtagna metoden samt att testa användandet av medborgarsamverkan i praktiken. För detaljerad metod, se stycket Fallstudie: Rosendalsparken i Huddinge (avsnitt 4.2, s. 37).

3 Teori

3.1 Förstudie: Ekebydalen

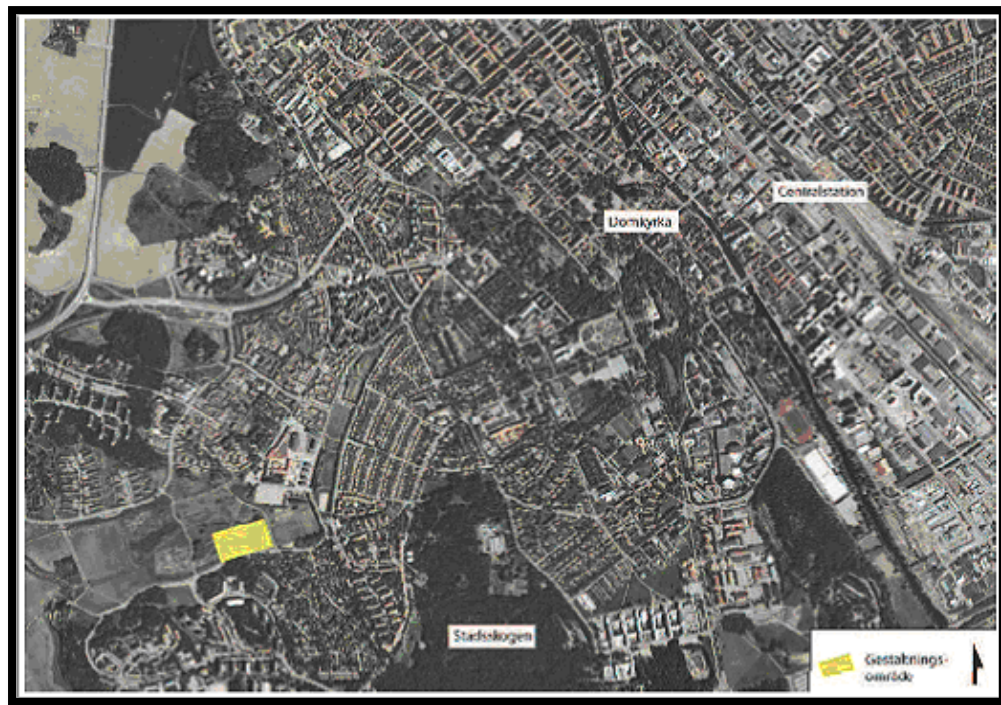
Kursen gestaltning genom förvaltning gick inledningsvis igenom exempel på hur erkänt kunniga personer arbetat med förvaltning av parker och andra gröna miljöer. Flera olika förhållningssätt till omhändertagande och förvaltning av natur, naturlika planteringar och kulturhistoriska park- och trädgårdsmiljöer studerades och granskades under kursens gång. Flera olika begrepp (t.ex. genius loci: platsens själ; locus amoenus: den goda platsen) (Andersson, 1993) som används för att försöka förstå en plats diskuterades ingående under kursen. Moderna metoder och verktyg som idag används för att förvalta våra gröna utemiljöer användes i fiktiva övningsmoment.

Kursen gav en god överblick för hur landskapsarkitekter kan arbeta med befintliga platser och gröna miljöer i behov av upprustning och hur de kan utvecklas med hjälp av en genomtänkt förvaltning. Med detta som grund kan landskapsarkitekten lättare förstå både förvaltningsmetoder och begrepp som är användbara för att ge gröna miljöer gestaltningsmässigt högre kvaliteter.

Poängen var att se grönyteförvaltning som mer än enbart skötsel- och underhållsarbete genom att tillföra estetiska aspekter i både planering och genomförande, det vill säga att se det som ”gestaltning genom förvaltning”. Gestaltandet av platsen påbörjas med en tydlig anvisning om att utgå från det växtmaterial och förutsättningar som platsen redan äger, istället för att addera nytt växtmaterial och ge nya förutsättningar. Platsen förvaltas sedan med hjälp av selektiva skötsel- och underhållsinsatser. På så sätt kan platsens identitet och lokala karaktärsdrag bevaras eller förädlas istället för att enbart förändras.

Här presenteras ett exempel på hur gestaltning genom förvaltning kan läggas upp, genomföras och utvärderas. Under kursens avslutande övning praktiserades kursens lärdomar. Platsen för övningen är en del av Ekebydalen i Uppsala, i form

av ett mindre grönområde med separerade dungar av karaktären naturlika planteringar (se Figur 3 & 4).

Figur 3. Kartbild för områdesbeskrivning från övningen i Ekebydalen.

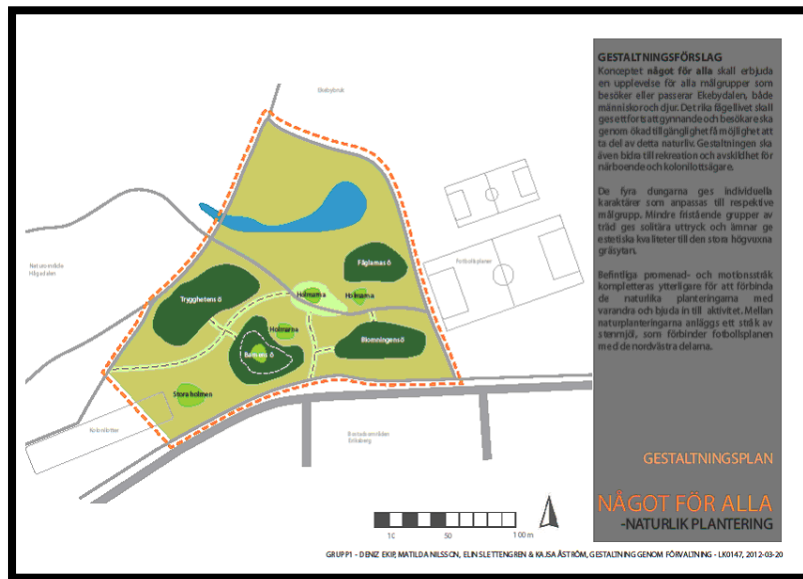
Figur 4. Kartbild över platsen för övningen i Ekebydalen.

Marken hade tidigare använts som lertäkt av det sedan 70-talet nedlagda Ekeby bruk samt massdumpning, vilket lett till att stora delar av området är kontaminerat av arsenik. Platsen har kontakt med flera typer av urbana miljöer. Närheten till

centrala Uppsala är ett faktum men inte helt uppenbart om det inte vore för domkyrkans siluett och de synliga höghusen i Flogsta. De närliggande stadsdelarna Flogsta, Eriksberg och Ekeby kan alla ses från parkens förhållandevis låga position i landskapet. I de närliggande stadsdelarna återfinns flerfamiljshus med olika våningsantal, villaområden, bostadsrätter och hyresrätter. Det omkringliggande området innehåller flera olika naturmiljöer, ett rikt djurliv och används för rekreationsändamål av både närliggande skolor och stadsdelar. Platsen upplåts i av kommunen för koloniodling i västra delen och har iordningställda fotbollsplaner i östra delen. Gång- och cykelstråk binder samman omkringliggande miljöer och korsar norr om platsen den intillrinnande Hågaån.

Platsen för övningen innehöll fyra större planteringar som hade fått utvecklas fritt sedan dess etablering. Dessa hade hunnit utveckla trädkikt, buskskikt, fålskikt och markskikt som omslöts av en brynzon. Utifrån granskning av det befintliga växtmaterialet kunde etableringen av planeringarna dateras till att ha utförts under sent 80-tal eller tidigt 90-tal. Övningen utfördes huvudsakligen av landskapsarkitektstudenter under överinseende av sina lärare, också de landskapsarkitekter.

Tre grupper med studenter producerade gestaltungsförslag i form av förvaltningsplaner med anvisade åtgärder för det aktuella grönområdet. Gestaltungsförslagen togs fram efter att studentgrupperna utfört separata analyser och inventeringar av i området. Alla tre förslagen (se Figur 5,6 och 7) var konceptuellt olika från varandra med ansågs efter granskning vara förvaltningsmässigt genomförbara och av god landskapsarkitektonisk kvalitet. Det vinnande förslaget genomfördes praktiskt av studenterna, under ledning av kursens lärare och med stöd av kommunens förvaltande utelag.

Figur 5. Gestaltungsforlag framtaget av grupp 1. "Något för alla"

Figur 6. Gestaltungsforlag från grupp 2. "Välkommen in"

Omhändertagande om ved och ris

Figur 7. Gestaltungsforslag från grupp 3. "Omhändertagande om ved och ris"

Platsen i Ekebydalen var inför övningens genomförande tätt igenväxt. Enligt de tre studentgruppernas inventeringar och analyser av platsen så hade den ett mycket varierat växtinnehåll och specifika förutsättningar gällande läge och användning. Detta underlag som presenterade var dock inte helt överensstämmande mellan grupperna.

Figur 8. Representativ inre miljö inför övningens genomförande.

Figur 9. Representativ yttre miljö inför övningens genomförande.

Figur 10. Representativ yttre miljö inför övningens genomförande.

Platsen i Ekebydalen blev under övningens genomförande hanterad enligt anvisningar (se representativa bilder, Figur 8-14) från gruppen med det vinnande gestaltungsförslaget.

Figur 11. Förvaltningsarbete utfört i dungarnas inre miljöer under övningens genomförande.

Figur 12. Förvaltningsarbete utfört i brynzonen under övningens genomförande.

Figur 13. Olika hanterade av dött växtmaterial under övningens genomförande, samt installation och bortförsl av växtmaterial.

Figur 14. Olika miljöer under uppbyggnad.

Platsen i Ekebydalen besöktes drygt ett år efter övningens genomförande. Platsen hade utvecklats mer eller mindre enligt plan (se representativa bilder, figur 15-19). Huvuddragen från gestaltningsförslaget var dock fortsatt tydliga och installationerna höll.

De flesta miljöerna hade utvecklats som gestaltningsförslaget angivit, som t.ex. de många inre miljöer som inte hade slyuppslag tack vare täta krontak. Flera estetiskt positiva detaljer som inte fanns omnämnda i förslaget hade dock uppstått. Till exempel den trestammiga lönnen som markerar den något otydliga ingången (Fi-

gur 15), samt den utifrån synliga gläntan och siktstråket till motsvarande sida av dungen. Förvaltningsinsatserna hade i flera fall skapat onaturliga men spektakulära växtformer (Figur 16) som kämpade för överlevnad.

Figur 15. Framröjda öppningar till platsen olika miljöer var fortsatt tydiga och angav var de anvisade "entréer" fanns.

Figur 16. Förvaltningsarbete i brynzon visade sig ha utvecklats platsen på ett oförutsett, men mycket tankeväckande sätt.

Figur 17. Oförutsedda visuella kvaliteter i en välmarkerad ingång och en omedvetet hamlad ask.

Figur 18. Medvetet framröjda öppna miljöer på norrsidor och i inre miljöer utan tättslutande krontak behöll genomsiktligheten, men hade ett begynnande behov av skötsel eller tidigarelagt underhåll.

Figur 19. Installerade former av dött växtmaterial behöll struktur och visuellt intryck.

Arbetet landade bland annat i att upplevelsevärdet på platsen förbättrades genom att skötselinsatserna öppnat upp planteringarna och anvisade nya entréerna till dungarna. Med hjälp av avverkat och beskuret växtmaterial från platsen skulpterades nya former och arkitektoniska miljöer framträdde. Platsen fick nytt innehåll för användarna att interagera med.

På så sätt fick Uppsala kommun ett nytutvecklat grönområde, genom vad som i efterhand kunde ses som enkla mekaniska förvaltningsåtgärder. Varken nytt växtmaterial eller utrustning hade installerats i grönområdet, men det hade ändå fått nya miljöer och rekreativsmöjligheter genom nya rum och sittplatser uppbyggda

av levande och dött växtmaterial. En stor del dött växtmaterial behövde dock bortforslas från platsen efter övningens genomförande.

3.1.1 Metodens begränsningar

Kursen *Gestaltning genom förvaltning* lyfte fram frågor kring det som ur landskapsarkitektoniskt perspektiv kan och bör besvaras inför förvaltning av olika typer av grönområden. Kursens avslutande övningsuppgift var ett tydligt bevis på hur begränsad metoden ”gestaltning genom förvaltning” var. Att gestalta genom att förvalta på det sätt som gjordes i Ekebydalen är en användbar metod i specifika situationer. Förutsättningen är att kommunen har tillgång till kompetent personal eller resurser för att externt anlita rätt kompetens och utrustning för planering och praktiskt genomförande. Det aktuella grönområdet måste även innehålla växtmaterial som kan bearbetas och förädla platsupplevelser. Andra platsbundna förutsättningar som till exempel topografi måste passa för att gestaltning genom förvaltning ska kunna tillämpas.

Resultatet var även färgat av vilka som planerade och genomförde projektet. Alla gestaltungsförslagen från övning tre i kursen höll visserligen en god kvalitet tack vare studenternas utbildningsnivå, men måste ändå ses som subjektiva tolkningar av platsen, då gestaltungsförslagen skilde sig från varandra i design och utförande. Detta är nödvändigtvis inget stort problem om beställaren är medveten om detta och resultatet är tillfredsställande. Frågan är vem som egentligen är den rättmätige beställaren. Kommunen eller användarna av grönområdet i fråga, vars intressen kommunen är ansvariga att verka för?

Slutsatsen är att det idag inte finns något enkelt sätt att förvalta en plats, utan att platsens befintliga värden ur medborgarperspektiv riskeras bli förbisedda. Förenklat så fokuseras dagens förvaltning av grönområden på att ta bort eller lägga till växtmaterial och utrustning. Metoden gestaltning genom förvaltning presenterar ett alternativ som i viss mån råder bot på detta. Men metoden tar inte automatiskt hänsyn till medborgares perspektiv. Gestaltungsförslagen från övningen var skilda från varandra men gemensamt för dem var att inget av dem hade en tydlig koppling till närboendes användning av platsen. Inventeringarna och analyserna av området fokuserade främst på vad som fanns i området, men gav inte mycket information om områdets vardagliga roll för medborgare som faktiskt använde det. Inventeringarna och analyserna gav information om platsens förutsättningar, egenskaper hur studenterna själva upplevde och tolkade att platsen användes. Utöver vad som kunde utläsas från inventeringarna och analyserna av grönområdet fanns dock inga kopplingar till hur platsen upplevdes och brukades av de närboende och andra faktiska användare av miljön.

3.2 Gestaltning, förvaltning och medborgarinflytande

Ahrland (1997) menar att det finns kunskap och verktyg för förvaltning av gröna kulturmiljöer, men att vi i praktiken ofta väljer att förnya eller förändra istället för att varsamt bevara. Hon menar att detta till viss del beror på att parker historiskt inte har haft samma dignitet kulturhistoriskt som andra mer konkreta objekt, till exempel byggnader. Så sent som 1981 fastslogs det att parker och trädgårdar kan klassas som historiska monument, detta i Florensdokumentet (Ahrland, 1997).

Sigurd Curman införde i mitten på 1900-talet ett nytt tankesätt, med ett mer kritiskt förhållningssätt till kulturminnesvård (Edman, 1999). Han menade att tidens historievetenskapliga krav kunde tillgodoses genom att nogsamt välja vilka delar av den ursprungliga designen som ska tillgodoses, och vilka som ska förkastas på grund av de förändringar som skett sedan den ursprungliga uppbyggnaden. Enligt Curmans medarbetare Erik Lundberg kan sann utveckling endast ske genom att arkitekten själv deltar aktivt i de historiska förändringarna och lämnar sitt avtryck på platsen.

I de fall då landskapsarkitekten på uppdrag av en privat beställare på ett medvetet sätt har tillför nytt och tagit bort det befintliga på en plats för att uppnå en lämplig design, så har det varit fullt acceptabelt för beställaren. Men när beställaren, som i fallet med kommuner, representerar andra - kommunens invånare - så behövs idag ett annat ställningstagande och ansats inför uppdraget. Kommunen har visserligen rätt till att besluta i många frågor angående sammanbyggande och övergripande planer för samhällsutvecklingen, men detta på premissen att det gynnar allmännyttan. Då detta utgör grunden för kommunal förvaltning av grönytor bör kommuninvånare och i synnerhet närboende till projekt konsulteras angående dess genomförande.

Sådana dialoger kan i svenska kommuner initieras från kommunens sida och men även på initiativ av privatpersoner och intresseföreningar. Frågan jag ställde mig är huruvida denna dialog angående samhällsutveckling faktiskt genererar genuint understödda förändringar i samhällsbyggandet, eller om det enbart är symboliska handlingar från kommunens sida. Upplevelsen för kommuninvånare kan säkert fortfarande vara positiv i de fall de känner att de deltagit och blivit lyssnade på, men är förändringarna och förslagen verkligen sprungna ur de synpunkter som givits av allmänheten?

3.2.1 Gestaltning genom förvaltning

Gestaltning genom förvaltning är inte ett fast begrepp. Begreppet är taget från universitetskursen med samma namn, och får här symbolisera ett gestaltande av miljöer genom användande av befintliga lokala resurser och förvaltarens kunskaper. Att gestalta är en process som kan te sig på ett otal sätt, beroende av individen

som gestaltar och platsens förutsättningar. En gestaltning kan oberoende av en plats befintliga förutsättningar utföras nästan var som helst om resurserna är tillräckliga. Till exempel så kan en plats gestaltas enligt en rent konceptuell design från ett kontor i New York, för att sedan byggas eller till och med replikeras någon annanstans utan att någon kan förstå platsens egentliga ursprung. Gestaltning kan samtidigt vara en mycket platsmedveten process som designar för att förstärka platsen och förädla den.

Gestaltningssprocessen är dock oftast bunden till arkitekter som lärt sig att metodiskt läsa av och förstå platsen, tolka beställarens vilja och sedan producera en designprodukt. Design och projektering bygger vanligtvis på att ta bort befintliga och tillföra nya material och funktioner.

Förvaltning är kort och gott det efterkommande arbetet med att bibehålla eller förädla platsen som ansvaras för. Från kommunalt perspektiv är detta oftast begränsat till skötsel och underhåll. I en vidare bemärkelse så innefattar förvaltning ett brett fält av olika metoder för att hantera värdefulla miljöer. Till exempel så kan en stadspark i förfall renoveras med enklare ingrepp. Är det så att det är en historiskt viktig miljö så kanske det passar bättre med en restaurering. Parken kan även rekonstrueras om den är för långt gånge i sitt förfall. Frågan som landskapsarkitekten behöver ställa sig är vad som faktiskt är autentiskt eller har ett anekdotvärde för just den platsen och dess användare. Om kulturhistoria eller naturvärden är sekundära och det nutida rekreationsbehovet är primärt viktigt, så kanske platsen skall tillåtas fri förnyelse för att möta de samtida behoven. I bästa fall ger en god förvaltning inte enbart ökad funktionalitet utan även ekologiska, sociala och kulturella vinster.

Ahrland (1997) menar att många av de problem som idag uppkommer vid förvaltning av historiska grönområden skulle kunna lösas genom ett ökat fokus på bevarande, vilket kan göra att tidens tand blir en tillgång och en naturlig del av grönområdets historia snarare än en förstörande kraft.

Gestaltningssprinciper i Gestaltning genom förvaltning

Några fritt formulerade exempel på den typen av gestaltningssprinciper som råder i gestaltning genom förvaltning, baserade på förstudien och kurslitteratur (kurskompendium: Gestaltning genom förvaltning, 2012) är:

- Växtmaterial från platsen nyttjas genom omplacering i nya strukturer för bibehållen autenticitet
- Inget nytt material tillförs på platsen.
- Både hanterat och orört växtmaterial skall verka för att förtydliga och förädla platsens identitet eller karaktärsdrag.
- Hanterandet av platsens växtmaterial skall verka för att nyvunna arkitektoniska upplevelser blir enkla att förvalta genom fortsatt underhåll eller skötsel.

- Platsens nya utformning skall nyttja naturliga processer. T.ex. succession, konkurrens, klimat, sol/skugga, ståndort, platsspecifik flora, för att den nya designen skall bibehållas och kunna förädlas på egen hand med rätt skötsel och underhåll för god fortsatt platsutveckling.

Huvudfokus är till stor del på att återutnyttja det material som finns på platsen snarare än att införa nytt material. Detta kan göras till exempel genom risormar, trädportaler, selektiv gallring, val av målpunkter med mera.

3.2.2 Fördelar och nackdelar med Gestaltning genom förvaltning

Gestaltning av platser är positivt då detta genererar medvetna val i design, i bästa fall platser som passar in i ett större sammanhang och är till nytta för brukarna av platsen. Gestaltning är dock en process som kräver stora resurser i form av tid, pengar, energi och material vid planering och anläggande.

God förvaltning av platser är även det positivt, då platser bibehålls eller förbättras genom detta. Förvaltning är dock behovsstyrt av vad en plats är till för, i synnerhet om den har gestaltats med en medveten design som ska upprätthållas. I kommunen är det ofta tydligt hur platsers ursprungliga design förloras p.g.a. undermåligt förvaltande. Grönytor som inte underhållits på årtal eller sköts på annat sätt än genom gräsklippning, tappar med tiden bort sin identitet genom sitt ovårdade uttryck. Gestaltade platser i Sveriges kommuner vittnar om hur ambitionen varit hög, men samtidigt inte varit framsynta nog för att förvaltningsmässigt fungera över tid. Detta är tydligt vid till exempel utebliven förnygringsbeskränning eller försummad trädvård, som leder till att grönområdets mest värdefulla installationer drar ner intrycket snarare än lyfter.

Gestaltningen och förvaltningen är helt enkelt inte balanserade mot varandra. Det är enkelt att argumentera för att förvaltandet inte når upp eller sköts i nivå med gestaltningens ambition. Men det går på samma gång att säga att gestaltningen inte var realistisk eller nog framsynt i sin design, för att beställaren skulle kunna klara av att förvalta den över tid

På samma sätt är inte utförandet av förvaltning något som är skrivet i sten hur det skall göras. Det görs helt enkelt utefter de förutsättningar och begränsningar som finns i respektive kommun. Platsen kan vara svårhanterlig på grund av många olika faktorer, t.ex. topografi, kulturhistoria, eller känsliga naturmiljöer som måste tas i beaktande. Även budgeten för förvaltande åtgärder, politiska vindar och trender kan vara begränsande faktorer.

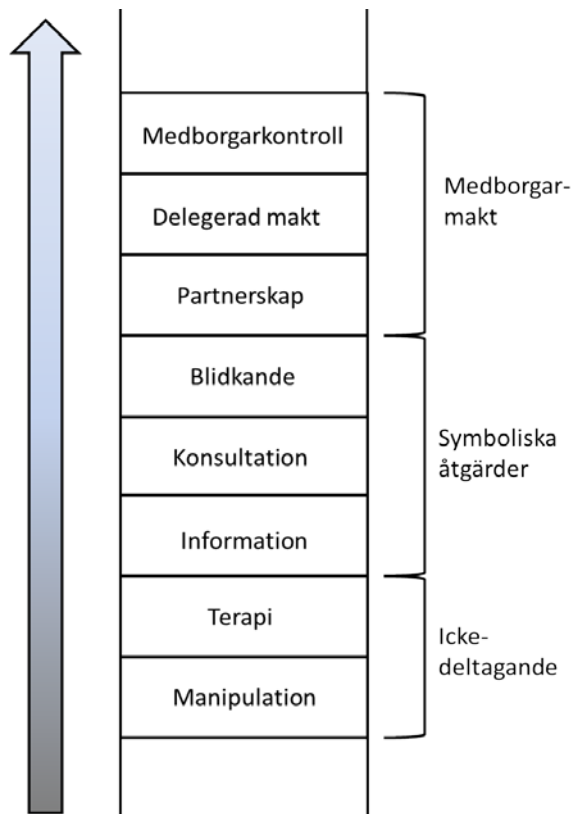
Det finns för kommuner inget större värde i att skapa nya varianter av skötsel- och underhållsplaner för specifika områden, annat än för publika syften. Kommunens befintliga system (oftast GIS-baserat) och metod för förvaltning bör alltid vara slutverktyg för hur platsen ska förvaltas.

3.2.3 Medborgarsamverkan

Medborgarsamverkan eller medborgarinflytande innebär att medborgare till viss del eller fullständigt får makt över en kommunal process. Detta används ofta idag i etablerade områden som ska exploateras. Alla möts på samma villkor, och medborgarna får en chans att ha åsikter om närmiljöns utformning.

Arnstein (1969) menar att medborgarinflytande inte är mer än en omskrivning av ordet medborgarmakt. Det är en omfördelning av makt som gör att medborgarna kan bli delaktiga i framtiden, och kan delta i informationsutbyte och utformning av mål och policys. Han menar också att deltagande utan omfördelning av makt är en meningslös process som endast gynnar makthavarna, som inte behöver släppa någon kontroll men ändå kan dra fördelar av det påstådda medborgarinflytandet. Jag, du, han och hon deltar, de profiterar.

Arnstein menar att det finns åtta grader av medborgardeltagande, vilka kan illustreras med en stega (se Figur 20). Varje nivå på stegen innebär en ökad reell makt, men upplevd makt kan finnas i alla nivåer.

Figur 20. Arnsteins stega. Modifierad från Arnstein, 1969.

De lägsta två nivåerna, *Manipulation* och *Terapi* beskriver icke-deltagande. Här finns en dold agenda att påverka deltagarna med hjälp av makt, snarare än att ge deltagarna någon makt.

I nivå tre, *Information*, och fyra, *Konsultation*, får medborgarna en åsikt. Medborgarna får här höra och höras, men har inte nog makt för att försäkra att åsikterna hörsammas av beslutsfattarna.

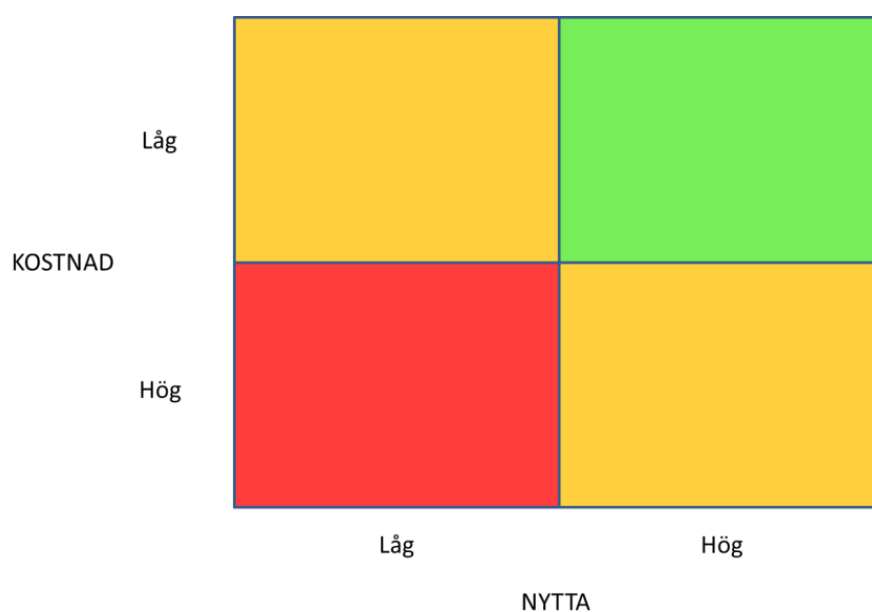
I nivå fem, *Blidkande*, har medborgarna marginellt mer makt än i nivå fyra, men den huvudsakliga makten ligger fortfarande hos beslutsfattarna.

I nivå sex, sju och åtta ökar medborgarmakten betydligt. Nivå sex, *Partnerskap*, innebär att medborgaren kan förhandla och idka byteshandel med makthavarna, medan nivå sju, *Delegerad Makt*, och åtta, *Medborgarkontroll*, innebär att medborgarna är beslutsfattare och innehar majoriteten av makten.

Irvin & Stansbury (2004) menar att en avvägning alltid måste göras mellan kostnad och nytta när medborgarsamverkan diskuteras. I de ideala fallen är nyttan stor och kostnaden låg, i övriga fall är medborgarsamverkan inte ideal, men kan övervägas, se Tabell 1 och Figur 21.

Tabell1. *Kostnad och nytta med medborgarsamverkan. Modifierad från Irvin & Stansbury, 2004.*

	Låg	Hög
Kostnad	<ul style="list-style-type: none"> • Medborgarna deltar gärna i ideellt arbete • Makthavarna är centralt placerade • Medborgarna har ekonomisk möjlighet att delta i möten • Samhället är homogent, så att det finns få olika intressegrupper • Ämnet kräver inte att representanterna ska behärska avancerade tekniker 	<ul style="list-style-type: none"> • Medborgarna deltar ogärna i ideellt arbete • Regionen är stor eller försvårar på andra sätt personliga möten • Medborgarna har ekonomiska hinder mot att delta • Socioekonomisk spridning vilket ger många intressegrupper • Ämnet kräver att representanterna behärskar avancerade tekniker • Allmänheten tycker inte att ämnet är relevant/ett problem
Nytta	<ul style="list-style-type: none"> • Allmänheten är generellt inte negativt inställda till myndigheter • Myndigheten har tidigare varit framgångsrik i att genomföra förändringar utan medborgarsamverkan • Populationen är stor, vilket gör det svårt för makthavarna att påverka en större del av populationen • Gruppens beslut är sannorlika att bli ignorerade • Gruppens beslut är sannorlika att bli desamma som myndighetens beslut 	<ul style="list-style-type: none"> • Medborgarinverkan krävs för att ämnet ska lossas ur ett dödläge • Det finns stor fiendlighet mot myndigheter, och myndigheten vill vinna förtroende från medborgarna • Medborgarrepresentanter med stort inflytande är villiga att representera medborgarna • Medborgarrepresentanterna har förtroende för myndighetsrepresentanterna • Frågan har stor vikt för makthavarna och det finns risk att frågan når ett kris-stadie om den inte hanteras

Figur 21. Kostnad måste vägas mot nytta. I vissa fall kan hög kostnad uppvägas av hög nytta, men generellt gäller principen att kostnaden ska vara låg och nyttan hög för att projektet ska löna sig.

Crosby *et al.* (1986) listar sex kriterier för framgångsrik medborgarsamverkan.

1. Representativt medborgarurval
2. Effektivt beslutsfattande
3. Opartiskhet
4. Kostnadseffektivitet
5. Flexibilitet
6. Att rekommendationerna följs

Författarna följer här samma linje som såväl Arnstein som Irvin & Stansbury, och betonar att medborgarinflytandet måste vara äkta för att vara värt besväret. Författarna vill här ta ett avsteg från erfarenheterna under 60- och 70-talet, när medborgarsamverkan användes på ett sätt som hamnar långt ner på Arnsteins steg.

Cars (2010) menar att medborgarna ofta antar att medborgarsamverkan är ett spel för gallerierna, och att en huvudorsak till detta är att medborgardialogen sker för sent i planeringsprocessen. Cars menar att medborgarinflytandet bör ske på en tidigare nivå, innan kommunen har detaljplanelagt området. Detta ska, enligt Cars, ge medborgarna ett ökat förtroende för medborgarsamverkan som sådan och för att de ska få ha ett sant inflytande på processen. Syftet är att höja medborgarnas syn på samverkan från de lägre stegen på Arnsteins steg.

Principen *community planning* innebär att myndighet och medborgare designar och planerar en process tillsammans (Wates, 2000). Det är mindre viktigt vem som har väckt frågan, påbörjat processen eller sköter genomförande och underhåll, så länge planering och design sker gemensamt. Community planning kan illustreras i en enkel matris, se tabell 2.

Metoden innebär att event anordnas, där medborgare och myndighet möts för att arbeta kreativt tillsammans (Community Planning.net, 2013). Möten kan anordnas i olika stadier av processen och följs alltid upp för att försäkra att de avtalade förslagen genomförs.

Tabell 2. Deltagandematrisen illustrerar hur olika nivåer av medborgardeltagande kan vara lämplig i olika skeden av processer. I skuggade områden återfinns olika nivåer av community planning, och den viktigaste delen återfinns i det mörkare skuggade området. Modifierad från Wates, 2000.

		Projektstadie			
		Påbörjande	Planering	Implementering	Underhåll
Nivå av medborgarsamverkan	Självhjälp	Medborgarna påbörjar processen själva	Medborgarna planerar själva	Medborgarna implementerar själva	Medborgarna underhåller själva
	Partnerskap	Medborgare och myndighet påbörjar processen tillsammans	Medborgare och myndighet planerar och designar tillsammans	Medborgare och myndighet implementerar tillsammans	Medborgare och myndighet underhåller tillsammans
	Konsultation	Myndigheten påbörjar processen efter att ha konsulterat medborgare	Myndigheten planerar efter att ha konsulterat medborgare	Myndigheten implementerar med medborgarkonsultation	Myndigheten underhåller med medborgarkonsultation
	Information	Myndigheten påbörjar processen	Myndigheten planerar och designar	Myndigheten implementerar	Myndigheten underhåller

3.2.4 Gåtur-metoden

Gåturmetoden utvecklades av Ivar Ambrose under sent 80-tal, och bottenar sig i en amerikansk metodik kallad "Walk-through.evaluation" (de Laval, 1998). Metoden används ofta för utvärdering av byggnader eller för att skapa förslag till åtgärder i olika miljöer. Ambrose har skapat en mer detaljerad metodik, som är känd som gåturen. Ambroses metodik har åtta steg (Ambrose, 1990 i de Laval, 1998):

1. Organiserande av utvärderingen
2. Förberedande studier
3. Programmering av utvärderingen
4. Datainsamling

5. Databearbetning och –analys
6. Rapportskrivning och tryckning
7. Förmedling av resultaten
8. Genomförande av ändringar

De Laval föreslår att projektet börjar med att projektledaren bjuder in en grupp av representanter från boendeföreningar, entreprenör, arkitekter och planerare. Alla gruppdeltagare får sedan en karta över området, som har utmärkta punkter där deltagarna ska stanna och individuellt notera för- och nackdelar med platsen. Efter gåturen ska gruppen återsamlas för genomgång av anteckningarna. Nästa skede i projektet är att dokumentera gåturen med hjälp av karta, bilder och fakta om området.

De Laval menar att vissa av de inbjudna gästerna kan ha en begränsande effekt på andra deltagare. Arkitekter, byggherrar med flera är ofta mer framfusiga än exempelvis representanter från boendeföreningar och kan hämma diskussionen.

Ranger och Westerberg (2004) menar att ”ett gott dagsverke”, vilket innebär att utföra ett konkret arbete tillsammans med medborgare, är ett bra sätt att engagera och skapa intresse för en pågående process. Det kan också vara nyckeln till att visioner och idéer sätts i verket, vilket synliggör det verkliga inflytandet som medborgarna tillåts ha över en process.

3.3 Teoretisk utgångspunkt

Den teoretiska utgångspunkten är att en verklig maktöverföring från kommun till medborgare förstärker nyttan av medborgarsamverkan och kan ha positiva effekter på såväl utvecklingen av området som medborgarnas förtroende för kommunen och konceptet medborgarsamverkan. Ett gott dagsverke skulle ytterligare kunna förstärka medborgarnas förtroende för processen, samt synliggöra det inflytande som medborgarna har.

Gåturmetoden kan i detta fall passa bra, då frågeställningen rör en befintlig park, och inte en nyetablering. Dock kan metoden förenklas för att sedan kombineras med ett gott dagsverke.

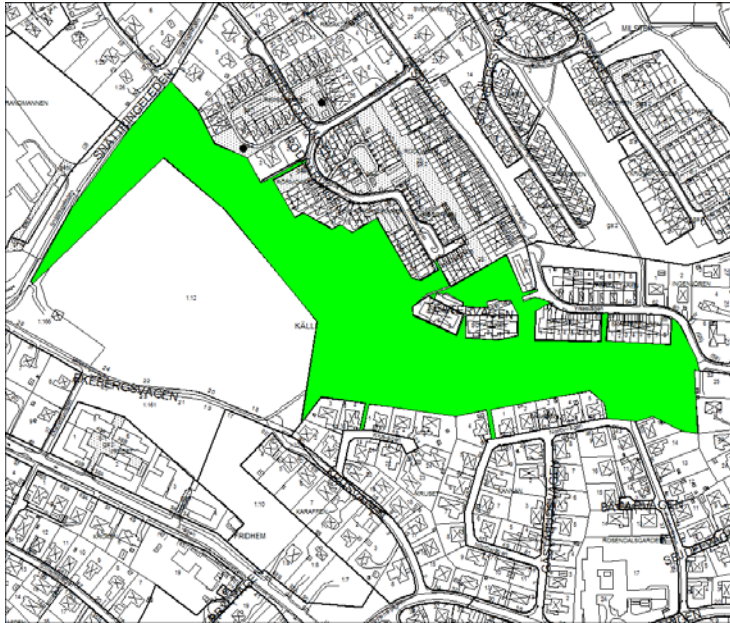
4 Fallstudie: Rosendalsparken i Huddinge

4.1 Om grönområdet

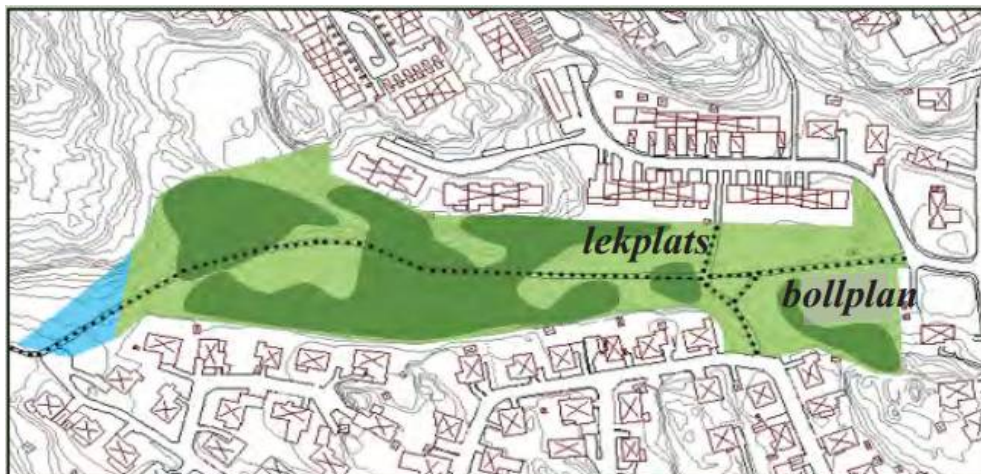
Rosendalsparken ligger i Huddinge kommun, i gränsen mellan de två kommunerna Fullersta och Snättringe, norr om Huddinge Centrum. Platsen är idag en enkel park- och naturmiljö (se Figur 22-24), insprängd mellan den bebyggelse som vuxit fram i takt med tätortsexpansionen under de senaste 60 åren. Området har en äldre historia av att brukas för djurhållning och som passage till kyrkan.

Figur 22. Ortofoto taget över grönområdet med omnejd.

Figur 23. Grönområdets geografiska avgränsning i fallstudien.

Figur 24. Skiss över Rosendalsparken (Huddinge kommun, 2013). Blåmarkerad yta ägs av JM AB, övrig yta av Huddinge kommun.

4.2 Metod för gestaltning genom medborgarstyrd förvaltning

En metod togs fram innan arbetet påbörjades. Metoden baserades på erfarenheterna från kursen i Ekebydalen, och litteraturstudien. Gåturmetoden förenklades genom att kondenseras ner till tre faser;

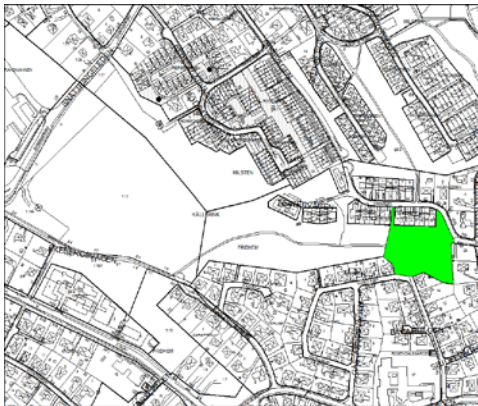
1. Grundförutsättningar och inventering

2. Gåtur, plandokument och praktiskt genomförande
3. Överlämnande till kommunen

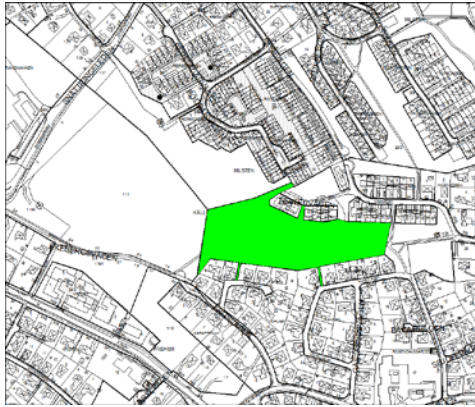
Målet var en faktisk maktöverföring från kommunen till medborgarna, vilket skulle ge ett partnerskap mellan kommun och medborgare, i syfte att skapa hög nytta till låg kostnad. Det praktiska genomförandet genomfördes med gestaltning genom förvaltning som grundprincip, för att förankra medborgarsamverkan hos medborgarna.

Grundförutsättningar och inventering: För att studera betydelsen av medborgarsamverkan gjordes först en grundlig undersökning av gällande styrdokument, såsom översiktsplan och kommunala styrdokument.

Gåtur: I den andra delen gjordes en gåtur med föreningsrepresentanter som hade intressen i grönområdet. Gåturen påbörjades med en genomgång av hur den skulle gå till. Alla deltagare fick ett formulär att fylla i med frågor, som var uppdelat efter olika delområden (se Figur 25-29, Bilaga 1). Sedan promenerade gruppen tillsammans med processledaren genom parken, under tiden fyllde de i sina formulär och hade möjlighet att diskutera med processledaren under promenadens gång. I slutet samlades formulären in och sammanställdes.

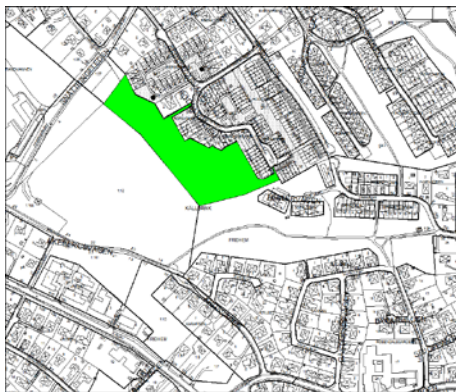
Figur 25. Delområde 1.

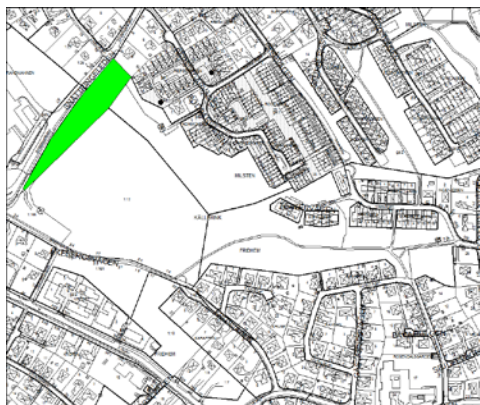
Figur 26. Delområde 2.

Figur 27. Delområde 3.

Figur 28. Delområde 4.

Figur 29. Delområde 5.

Den andra delen av fallstudien fortsatte med att underhålls- och utvecklingsplaner togs fram för praktiskt genomförande tillsammans med medborgare. Planerna skulle baseras på resultatet av gåturen, dvs. representanternas svar. Den andra delen avslutades med att alla medlemmar från de aktuella föreningarna bjöds in till att delta i det praktiska genomförandet av underhållsplanen.

Den tredje delen skulle motsvaras av det efterkommande ansvarsöverlämnandet till kommunen och återkoppling för alla inblandade parter.

De olika parternas maktförhållanden är illustrerat i deltagandematrizen nedan, Figur 30. I början har kommunen mycket makt, när ramar sätts för arbetet. I planeringsfasen får medborgarna mer makt, så att kommunen (eller processledaren) planerar med medborgarkonsultation, detta genom gåturen. Dock är det kommunen (eller processledaren) som gör själva planerna, vilket minskar makten för medborgarna. I denna fas rör vi oss utanför Wates (2000) koncept Community planning, vilket inte behöver vara en brist hos metoden. Under implementeringsfasen görs det praktiska arbetet tillsammans, och medborgarna har direkt inflytande över vad som görs, vilket ger dem ökad makt. Underhållsfasen förutsattets fortsatta i samma anda av partnerskap då medborgarna har lagt grunden för grönområdets fortsatta underhåll och utveckling, med möjlighet till fortsatt praktisk samarbete.

		Projektstadie			
		Påbörjande	Planering	Implementering	Underhåll
Nivå av medborgarsamverkan	Självhjälp				
	Partnerskap				
	Konsultation				
	Information				

Figur 30. Förväntad deltagandematrix i projektets olika stadier. Modifierad från Wates (2000).

4.2.1 Det administrativa förberedandet

Fallstudien var tänkt att påbörjas likt ett ordinärt kommunalt gestaltningsprojekt med skillnaden att det var projektledaren istället för kommunen som initierade projektet. Kommunen blev informerad om examensarbetets syfte och tre kommunala tjänstemän ombads välja ett av 16 föreslagna grönområden, som var lämpliga för fallstudiens genomförande. Kommunens representanter bestod av naturvårdschefen, trafikchefen Annicka Feychting och stadsträdgårdsmästaren Camilla Fransson. Efter några dagar lämnade kommunens representanter ett helt nytt förslag på ett grönområde som ansågs lämpa sig för studien och kommunens behov. Grönområdet kommunen önskade utveckla var Rosendalsparken med omnejd. Detta var välkommet då projektet genast blev mindre konstlat och mer realistiskt, då kommunens egna grönområdesförslag låg som grund för fallstudien.

Själva fallstudien startades och en omfattande studie av grönområdet inleddes. Kommunala, regionala och nationella informationskällor med platsens egenskaper, historia och olika styrande dokument studerades. För att få en bättre förståelse för grönområdet utöver det källmaterialet gav, så inventerades grönområdet till fots med fokus på spår av användning, dess faktiska beståndsdelar och dess befintliga karaktärer. All denna information formade tillsammans en övergripande förståelse för grönområdets innehåll och uppbyggnad.

Den information som till och med denna tidpunkt uppdagats, sågs som icke influerad av den senare medborgardialogen och samverkansprocessen. Denna information hade alltså varit grunden för en gestaltning utan medborgarinflytande, ifall så vore fallet.

Vidare så påbörjades arbetet med att ansluta medborgare till projektet. Till detta användes kommunens föreningsregister över de föreningar som godkänt att kom-

munen publicerar dem på webben. Baserat på geografisk närhet till grönområdet och ändamål eller verksamhetssyfte så valdes åtta lokala föreningar ut att kontaktas via telefon och email, för att tillfrågas om de ville delta i fallstudien.

De tillfrågade föreningarna var:

- Fullersta fastighetsförening
- Huddinge Hembygdsföreningen
- Naturskyddsföreningen Huddinge
- Huddinge-Botkyrka Trädgårdssällskap
- Snättringe Fastighetsägareförening
- Milstens samfällighetsförening
- Roddarevägens samfällighet
- Friluftsförbundet Huddinge

De fyra första i ovanstående lista valde att delta i studien medan de fyra sista avböjde pga. tidsbrist, ointresse eller andra skäl. Huddinge Hembygdsförening avböjde att närvara under fysiskt krävande delarna men ville bistå med kunskap om området från deras perspektiv.

4.3 Resultat

4.3.1 Grundförutsättningar och inventering

Fallstudiens förberedande arbete kunde ses som likvärdigt med det arbete som hade gjorts vid gängse normer för framtagande av gestaltnings- eller förvaltningsplaner.

Översiktsplan

Den gällande översiktsplanen för Huddinge kommun (Huddinge kommun, 2012a) inriktas på långsiktig, hållbar utveckling genom levande stadsmiljöer, minskade klimatutsläpp och omhändertagande av större grönområden. Översiktsplanens mål delades upp i flera huvudinriktningar och tillhörande delmål, av vilka flera var relevanta för utvecklingen av det aktuella grönområdet.

Huvudinriktning 1 beskrev utveckling av levande stadsmiljöer och arbetsplatser inom tillväxtbranscher, och ett av delmålen eftersträvar ett levande samhälle, bland annat genom utveckling av upplevelser och kultur.

Huvudinriktning 2 beskrev ansvarsfull samhällsutveckling för en grön och hållbar kommun, med delmål som handlar om att värna grönområden, sjöar och vattendrag, tillgänglighet i grönområden och effektiv markanvändning där hållbarhet ur ekologiskt, socialt och ekonomiskt perspektiv prioriteras.

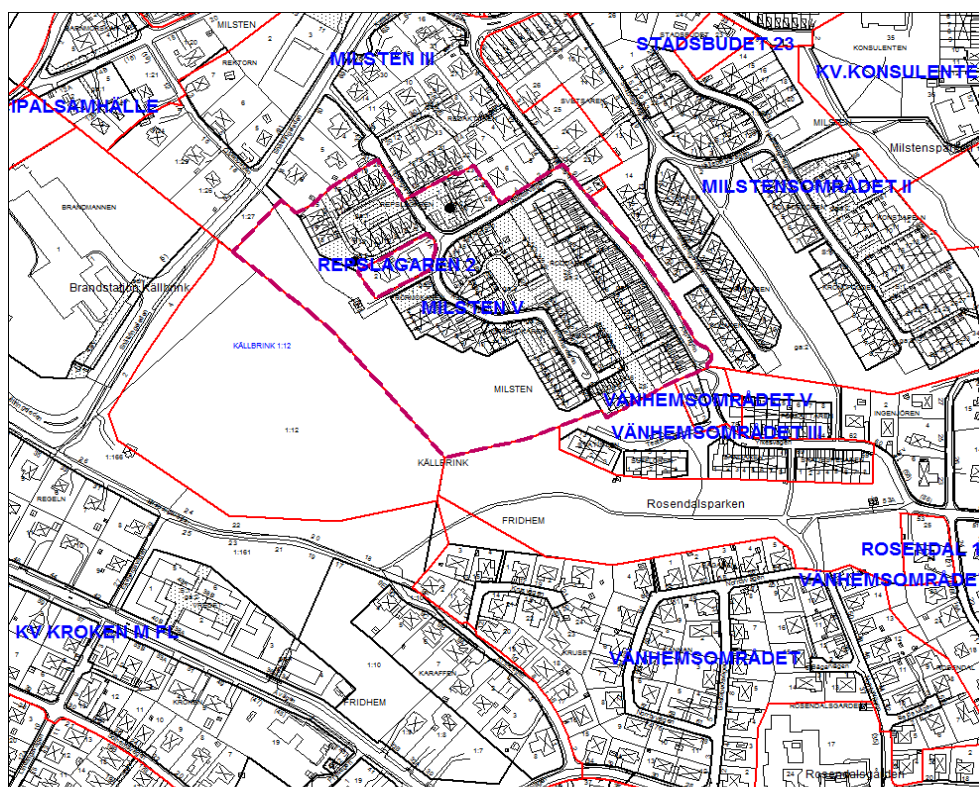
Huvudinriktning 3 beskrev tillväxt och sammanbindning mellan kommundelar, med delmål som handlar om förstärkning av mötesplatser i gränzoner mellan kommundelar och försiktigt bevarande av naturområden i nära anslutning till bebyggelse.

Huvudinriktning 4 med tillhörande delmål beskrev en prioritering och utveckling av gång-, cykel- och kollektivtrafik en inom kommunen.

Då det aktuella grönområdet ligger i en kommungräns och innehåller ett viktigt gång- och cykelstråk så har det beröringspunkter i översiktsplanens alla fyra huvudinriktningar.

Detaljplanehandlingar

Området inom och/eller angränsande till grönområdet var uppdelat i nio separata planområden (se Figur 31) som reglerades av lika många dokumentsamlingar, bestående av ursprungliga stadsplaner, ändrade delar av respektive stadsplaner eller handlingar för enkelt planförfarande av enskilda fastigheter (Huddinge Kommun, 2013a).

Figur 31. De olika detaljplaneområdena.

Alla dokumentsamlingar innehöll individuella plankartor, planbeskrivningar, planbestämmelser och dylikt för respektive område. I de flesta av de idag gällande planområdena hade nyare förslag till stadsplaneändringar tagit över de delar som även beskrevs i äldre stadsplaner och överlappade samma yta. Ett fåtal undantag fanns dock.

De gällande bestämmelserna gav inga egentliga restriktioner för gestaltningen av platsen då all berörd markyta låg under beteckningen park och natur eller motsvarande. Planerna reglerade främst husbyggnad, och inkluderade inga direkta restriktioner gällande markytorna, dock fanns anvisningar om lämpliga platser för lekmiljö och stigar, även om dessa ännu icke blivit etablerade. Plankartorna gav en inblick i hur grönområdet har utvecklats med tiden, och delar av de äldre kartorna har ersatts av nyare detaljplaner för byggnation.

I detaljplanerna beskrevs grönområdet som allmän plats, med olika underrubriker som t.ex. park, gångväg, plantering eller natur.

Lokal Agenda 21

Huddinge kommun har en egen lokal agenda 21 som beskriver hur arbetet med gröna miljöer och utvecklingen av Huddinge ska ske (Huddinge kommun, 2009b). Medborgarsamverkan lyfts här fram som något att sträva efter. I övrigt bidrog den inte med någon ytterligare information om grönområdets utveckling.

Grönstrukturplan

Grönstrukturplanen låg till grund för grönområdets geografiska avgränsning ur kommunalt perspektiv. En enkel inventering av området hade gjorts. Enkla beskrivningar av värden och miljöer fanns i dokumentet (Huddinge Kommun, 2012b). Inga speciella skötselåtgärder angavs, men flera närliggande områden beskrevs som värdefulla. Dokumentet beskrev att Huddinges övergripande grönstruktur är viktig och att flera till synes närliggande grönområden kunde ha etablerade förhållanden beroende av biologiska processer.

Parkprogram

Parkprogrammet gav en översiktlig och kortfattad beskrivning över parkdelen av grönområdet. Parkprogrammet avgränsade rosendalsparken från den i nordväst anslutande delen av grönområdet (Huddinge Kommun, 2013b). Karaktären beskrevs som *”landskapspark med kortklippta gräsmattor och stora träd”*, innehållande bland annat solitära tallar samt blandskog med fina ekar. Parken beskrevs vara utrustad med belyst gångväg samt *”en stor lekplats, grusad fotbollsplan och stor öppen kortklippt gräsyta”*, parken omnämndes även vara frekvent använd *”för lek, promenader och hundrastning”*. Området angavs vara planlagd som park i gällande planer och att majoriteten av parkmarken ägdes av Huddinge kommun, men att en liten del av parkmarken tillhörde JM AB (se Figur 25). Parken har en målkarakter som stadsdelspark, med behov av intensiv parkskötsel. Parkprogrammet föreslår följande åtgärder;

- Upprustning av lekplatsen till en temalekplats
- Ny parkutrustning och höjning av standarden för parkbelysningen
- Plantering av vårlökar, perenner och blommande träd

Lekplatsprogram

Lekplatsprogrammet gav en tydlig bild av hur Huddinge kommuns lekplatser ska utvecklas (Huddinge Kommun, 2013c). Riktlinjerna för utvecklingarna lade fram ökad fysisk aktivitet som särskilt eftersträväsvärt och att lekplatserna om möjligt ska *”angränsa till naturpartier så att intilliggande natur införlivas i lekplatsen”*. Målet för kommunens lekplatser formulerades: *”kreativa och spännande lekmiljöer som är tillgängliga för alla i Huddinge kommun”*. Lekplatsen i Rosendalsparken beskrevs utförligt gällande dess omkringliggande miljö och lekplatsens inne-

håll. Bland annat angavs att lekplatsen från norr avskärmas av ett mindre skogsparti och att själva skogspartiet med sitt innehåll hade ett högt lekvärde som var välanvänt. Texten beskrev hur det för att komma till lekplatsen fanns ett korsningsbehov där gångstråken ansluter till omkringliggande lokalgator. Parken angavs ha ”*goda grundförutsättningar då den hade goda kopplingar till omgivningen och är placerad intill ett skogsparti. Den saknar dock intimitet och spänning*”.

I övrigt nämndes sikten av omkringliggande bebyggelse som viktig för att motverka att platsen känns öde och att GC-stråket saknade variation. Tallarna på de öppna gräsytorerna beskrevs ”*ge parken en speciell skogslig karaktär*”. Lekplatsens utbud ansågs vara litet och behövde utökas. En multisportplan föreslogs kunna anläggas på den befintliga grusplanens plats.

Det finns ett gestaltungsförslag för lekplatsen vid namn Skogen, där vegetationspartiet närmast lekplatsen föreslås göras till en del av lekplatsen.

Huddinges strategi för cykelvägnät

Dokumentet beskriver tydligt hur en GC-väg som passerar rakt genom grönområdets parkmiljö innehar status av huvudstråk för cykeltrafik (Huddinge Kommun, 2009a). Dokumentet ger utförliga instruktioner för hur förhållandet mellan cyklisters färdväg och kringliggande miljöer bör samordnas av säkerhetsskäl. Specifika anvisningar fanns för parkmiljöer.

Inventering

Inventeringen av grönområdet skede parallellt med litteraturstudierna, med undantag av ett större efterliggande besök av område inför gåturen. Området besöktes flera gånger under vårvintern för att undersöka dess användningsområden och innehåll, se Figur 32.

Spår av aktivitet var tydliga, i synnerhet i naturdelarna där upptrampade fria spår i snön syntes. Dessa spår avvek oftast från de etablerade stigarna in i de oplanerade naturmiljöerna, men vissa spår ledde direkt in i grönområdet utan att först ha följt en etablerad stig. Spåren var gjorda av såväl vuxna som barn och ofta ackompanjerade av tassavtryck. Den sluttande naturmiljön närmast parkdelen verkade vara frekvent använd som pulkabacke. Spår av aktivitet var i parkdelen av grönområdet tydligt koncentrerad till gång- och cykelvägen. Lekplatsen visade ej några färskare spår av användning, men den inhägnade bollplanen var väl upptrampad.

Figur 32. Bilder från vinterinventering.

Vid ett senare besök av platsen visade sig några nya spår av aktivitet vara upp-trampade av besökare till naturmiljöerna. Användarna av grönområdet visade tydligt med sina fotavtryck på naturmiljöernas attraktionskraft hos besökare, men också att de fanns ett mycket fritt förhållande till vart besökaren valde att röra sig. Parkmiljöernas öppna ytor visade sig vara var fortsatt obesökt då inga spår fanns i snön. Gång- och cykelvägen var fortsatt det enda som visade spår av intensiv användning. Genvägar till lekplatsen genom parkens yttre naturlika miljöer hade dock blivit upp-trampade i snön.

Figur 33. Befintlig lekmiljö i behov av upprustning.

Inför gåturen med föreningarna besöktes parken för en sista inventering. Den nu mer blottlagda marken förenklade växtartsinventeringen och området visade sig innehålla flera separerade platser mer specifika uppsättningar av växter. Det fanns gott om ädellövträd, olika buskar men även en varierad markskikt flora. En stor del av dessa arter kämpade dock för överlevnad på grund av tidigare trädröjningar, som resulterat i kraftiga slyuppslag av pionjärarter. Spår från tidigare röjningar visade tydligt hur det tidigare tagits bort växter utan någon vidare urskiljning, istället för att via framgallring av värdefullt växtmaterial använda befintliga naturresurser.

Under gåturen kunde kopplingar till litteraturstudierna göras då gamla inägor och användningsområden syntes i den nutida parkstrukturen via synliga ledtrådar (trädplacering, dikning). Mycket av den information som funnits i äldre kartor och dokument var dock svåra att se i grönområdets nuvarande tillstånd, som till exempel ytors ursprungliga syfte (betesområden, odlingsmark) eller vad som var ursprunget till gångstråkens nuvarande placering (närliggande kyrkostig, gammal fägata/ fastighetsgräns).

Under den senare inventering så märktes ett mycket högre besökstryck då solen började titta fram. Området flanerades av unga som gamla. Ett gäng föräldrar påpekade för mig hur omständlig parken var att passera under våren, då is, snö,

modd och vatten turades om att täcka vissa specifika gångytor. Den omkringliggande topografin gav att parkdelen hade ett mycket högt vattenflöde som inte sjönk undan snabbt nog under våren, vilket resulterade i genvägar och söndertrampade ytor utanför gångstråken. Det höga vattenståndet och vattenhållande lerjorden gjorde växtförutsättningarna svåra för vissa växtarter. De centralt placerade stora tallarna visade spår av detta. Tallarnas skick berodde dock rimligtvis även på de påkörningsskador de ådragits sig från ovarsam gräsklippning under åren.

4.3.2 Grönområdet med gängse gestaltnings- och förvaltningsmetoder

Om platsen hade gestaltats enligt gängse metoder hade den sannolikt fyllts på med nya installationer som tog plats i centrala öppna delar av parken som idag används. Till exempel lekutrusning, rekreationsytor och alléer. De yttre områdena hade sannolikt fortsatt vara igenvuxna med kostsamt återkommande underhåll utan förädling av befintligt växtmaterial. Tillgängligheten hade varit relativt oförändrad då entréerna redan var fast installerade. Nyinstallationer hade krävt ökad skötsel och underhåll.

4.3.3 Gåturen med medborgarna

Gåtur-metoden går ut på att man tillsammans med en grupp av människor går igenom ett område samtidigt som området utvärderas del för del. Gåturons delar avslutas med en dialog och sammanfattning, där iakttagelserna diskuteras och dokumenteras. I denna metod ses deltagarna som experter, i mångt och mycket likvärdiga turens ledare, men mer kunniga kring områdets användande.

De föreningar som kunde delta i studien var Huddinge Hembygdsförening, Naturskyddsföreningen Huddinge, Huddinge-Botkyrka Trädgårdssällskap samt Fullersta fastighetsförening. Från varje förening deltog 1-3 representanter, uppdelat på två separata gåturer.

Ett frågeformulär togs fram för användning under gåturen (se Bilaga 1). I detta formulär fick deltagarna svara på ett antal frågor om varje delområde (för uppdelning, se Bilaga 1). Frågorna var av en generell karaktär, där deltagarna främst ombads beskriva vad de skulle vilja att föreningarnas medlemmar skulle kunna göra och uppleva i området. Frågorna som ställdes var:

1. Vilken förening representerar du?
2. Vad har du för roll i föreningen?
3. Vad skulle locka er förenings medlemmar till det här grönområdet?
4. Vad vill er förening att besökare till platsen ska kunna göra, uppleva eller känna här?
5. Vilken eller vilka av platsens egenskaper tycker ni gör platsen särskilt bra eller dålig att vara på?

6. Vilka av platsens styrkor och svagheter vill ni främst se utvecklas respektive mildras?

7. Övriga synpunkter

Gåturen utfördes under en lördag och söndag för att anpassas till föreningsmedlemmarnas scheman (Figur 34-36).

Figur 34. Gåtur med föreningsrepresentanter.

Vi möttes upp på en central punkt för att lära känna varandra och för mig att förklara gåturen samt fallstudiens syfte och sedan börja arbeta oss igenom grönområdets indelningar. Det uppstod genast frågor från deltagarna kring frågeformuläret och vad de förväntades svara. Då jag medvetet försökt att avskärma mig från att påverka deltagarna, var det mycket svårt att förklara utan att ge exempel utifrån mina egna erfarenheter och kunskaper inom landskapsarkitektur. Det blev snabbt uppenbart att jag behövde tala fritt för att inte verka otrevlig och över huvud taget kunna genomföra gåturen. Samtalen som uppstod var av mycket varierande karaktär, från hur respektive förening såg på platsens roll i samhället till högst personliga minnen av olika platser i grönområdet.

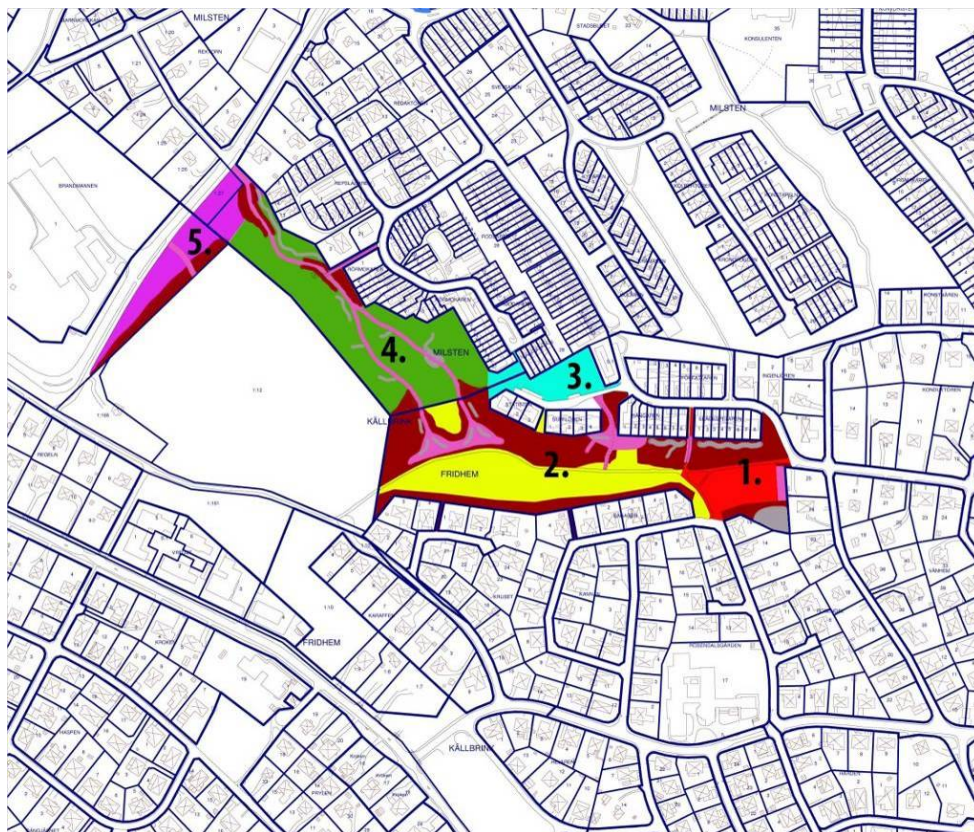
Figur 35. Gåtur genom delområde 1.

Figur 36. Informerande och svarande på frågor om platsens växtmaterial och förutsättningar (historik, topografi, detaljplan med mera).

Efter gåturen samlades formulären in och svaren sammanställdes. Majoriteten av deltagarna tyckte att det var svårt att fylla i formulären under gåturen, och valde istället att sammanställa sina svar i efterhand.

Svaren, tillsammans med övriga bakgrundsdata och analys bidrog till framtagandet av en **underhållsplan** och en **utvecklingsplan** för grönområdet (se Figur 37, Bilaga 2), som utvecklades av mig som projektledande landskapsarkitekt.

Figur 37. Genomförande/Underhållsplan för området. Grafiskt förtydligande för var angivna underhållsåtgärder ska utföras.

Underhållsplanen beskrev lättare förändringar som snabbt gick att genomföra med endast handkraft och enkla verktyg. Planen angav med hjälp av karta och text åtgärder som gällde inom angivna miljöer av grönområdet. I utvecklingsplanen beskrevs potentiella framtida förändringar av parkmiljön, som krävde lite större resurser. Parallellt med detta hölls enkla samtal med gatukontoret om deras resurser för grönyteförvaltning och tankar kring parkens utveckling. Förvaltningsförslag och planernas utformning diskuterades inte.

Underhållsplanen skulle sättas i verk redan helgen efter gåturen, och föreningarnas alla medlemmar välkomnades via föreningarnas representanter att delta i

genomförandet som en konkret handling för att visa hur deras medverkan hade inflytande på parkens framtida utveckling.

4.3.4 Praktiskt genomförande

Det praktiska genomförandefasen tog vid genom att jag som projektledare återbesökte grönområdet dagen innan jag tillsammans med medborgarna skulle påbörja det praktiska förvaltningsarbetet enligt den framtagna underhållsplanen. Arbetet som skulle utföras enligt underhållsplanen var enkelt avgränsat till bortagande eller uppstamning av utvalda växter samt placering av det döda växtmaterialet. Platserna och dess växtinnehåll snitslades enkelt upp för att tydligt visa hur växtmaterialet skulle hanteras (Figur 38-39).

Figur 38. Snitsling av växtmaterial som ska beskäras.

Figur 39. Snitsling av växtmaterial som ska tas bort.

Genomförande skulle ske under helgen efter gåturen. Inför genomförandet så tittade vi som grupp tillsammans på de framtagna underhålls- och utvecklingsplanerna för att få en tydligare helhetsbild av vad som skulle göras, men också på platsens fortsatta utveckling som influerats av deltagarna. Planerna hade i detta skede inte hunnit färdigställas, utan bestod fortfarande av enklare skisser. Dessa dög dock som underlag för att ställa in riktningen för dagens arbete och via mig muntligt förklara hur deltagarnas åsikter hade influerat planerna.

Under helgen så uppstod flera gånger frågor om hur vi skulle hantera olika individuella buskar och träd. Dessa frågor fann alltid ett svar efter samtal där vi i grupp eller jag enskilt med en av deltagarna diskuterade hur vi skulle hantera situationen (Figur 40). Oberoende av vad jag påpekade angående vilken inverkan växtmaterialets borttagande, uppstamning eller omplacering skulle ha på platsen, fick deltagaren avgöra hur vi skulle gå till väga. Det viktiga var att det blev ett medvetet val som avgjorde platsens framtid, där vi visste vilka värden som kunde gå förlorade och vilka som kunde vinnas via en viss åtgärd.

Figur 40. Pågående diskussion.

Under helgen kom många parkbesökare och närboende fram och frågade vad som försiggick. De frågandes inställning var till en början ofta skeptisk till vad vi gjorde, men övergick till positiv respons efter ett förklarande samtal. Flera parkbesökare och närboende klagade dock på att de inte blivit informerade eller att det inte fanns tillgänglig information på platsen.

Vid arbetet med grönområdet visade det sig var stora mängder skräp som ansamlats och gömt sig bland grönskan. En stor del av detta skräp lyftes ur och omhändertogs i efterhand.

Lördagen var den enda dagen som jag lyckades få med mig medlemmar ur föreningarna till genomförandefasen. Dessa var desamma som medverkat under gåturen, men enbart tre till antalet, en deltagare från Fullersta fastighetsägareförening och två från Naturskyddsföreningen Huddinge. Under söndagen fick jag dock ett tillskott genom att en ur kommunens förvaltningspersonal hjälpte till trots att han ej var i tjänst, utan närvarade i form av närboende. Han hade stor kunskap om områdets tidigare skötsel och underhåll samt ett djupare tekniskt kunnande om växter och förvaltande av gröna miljöer. Diskussionerna som uppstod under söndagens arbete var mycket intressanta och tillförde ett nytt perspektiv på planernas utformning. En viktig detalj var att jag då fick mina farhågor bekräftade att kommunen två växtsäsonger tidigare genomfört röjningsarbete i grönområdet. Grönområdet hade vid inventering visat spår av detta och en stor del av det nu kraftiga

uppslaget av sly var rotskott från tidigare träd. Flera olika arter av olika ålder hade med få undantag röjts bort utan att spara värdefulla exemplar. Denna metod av underhållsarbete verkade vara det förhärskande i kommunen. Rationellt men med ett återkommande behov av att utföras, utan att det förädlar platsen eller minskar dess underhållsbehov på sikt.

Efter helgens genomförandearbete fortsatte jag på egen hand att bearbeta grönområdet platser i linje med underhållsplanen. Utan vare sig medborgare eller kommunpersonal så flöt arbetet med sekator och såg på i en snabbare takt, då det inte uppstod några längre överväganden i hanterandet av olika situationer. Det fysiska krävande arbetet med att placera dött växtmaterial blev dock nu mycket mer påtagligt. En stor del av det döda växtmaterial som framkommit från helgarbetet hade inte blivit omhändertaget då både medborgare och kommunpersonalen verkade värdera arbetet med det levande växtmaterialet högre.

5 Diskussion

Metoden gav i praktiken ett gott resultat men kan ännu inte ses som en färdig och välfungerande metod. För att på ett rationellt sätt gestalta kommunala grönområden genom medborgarsamverkan och enkla förvaltande åtgärder, är den ännu allt för omständlig. Metoden visade sig även vara öppen för missförstånd gällande medborgarnas egen roll i processen. Detta kan dock till stor del tillskrivas mig som ovan projektledare men även att metoden som sådan ännu var oslipad.

Det inledande skedet med kommunen gick enkelt då de var mycket behjälpliga med information och att utse ett kommunalt grönområde som de ville utveckla. Acceptansen för att låta mig få utföra ett så pass potentiellt bestående ingrepp som jag målade upp var för mig förvånansvärt positiv. Jag tolkade detta som att kommunen var i behov av att hitta ett effektivt sätt att förvalta sina stora arealer av grönområden och blev nyfikna på mitt projekt som en möjlig väg att utforska. Om detta i förlängningen skulle kunna leda till bättre relationer med Huddingeborna, så var det förstås ännu mer intressant.

Litteraturstudien visade sig i efterhand vara allt för omständlig i förhållande till nyttan den gav för det slutgiltiga resultatet. I efterhand var det uppenbart att majoriteten av det arbete som utfördes under genomförandefasen hade varit detsamma med eller utan litteraturstudien. Det som framkom ur litteraturstudierna av grönområdet var mer relevant för utvecklandet av utvecklingsplanen, men inte mer än vad en landskapsarkitekt kan avläsa från miljön eller få ut via medborgarnas deltagande. En enklare studie av de detaljplaner och kommunala dokument med kopplade till grönområdet hade räckt mycket väl.

Gåturens genomförande gick inte som förväntat då det genast gjordes avsteg från det planerade arbetssättet. Jag hade gått in med tanken att kunna distansera mig från personligt bemötande och arbeta objektivt. Detta förhållningssätt reviderades genast då jag omedelbart upplevde att turen inte skulle gå att genomföra på det sättet. Jag fick helt enkelt försöka förklara fallstudien och gåturens syfte så enkelt och opräglat som möjligt utan att verka arrogant mot deltagarna.

Gåturen var vid båda tillfällena mycket angenäma stunder, då vi som grupp diskuterade och ibland var för sig kring vad vi upplevde under turen. Frågorna visade sig vara allt för akademiskt tråkiga och jag fick tillåta mig att föra anteckningar av vad som sades som sedan kunde tolkas. Alla deltagare under gåturen lämnade svar angående de platser vi besökte, dock med hänvisning till tidigare svar, vad som sagts under turen, osv. Mina minnesanteckningar blev senare mycket relevanta för att kunna återkalla vad som sagts under turen, då mycket av detta inte framgick i frågeformulären.

Frågeformulären var tänkta att samlas in efter gåturen, men då flera av deltagarna inte hunnit klart så fungerade detta inte. Vi löste detta genom att frågeformulären besvarades via e-post av några deltagare, med senare inlämning som följd. Detta visade sig försena planskrivandet då formulären dröjde, men samtidigt så var de senare inskickade dokumenten mer strukturerat och genomtänkt besvarade.

Planerande av underhålls- och utvecklingsplanerna visade sig vara en krävande uppgift, då många åsikter behövde balanseras mot kommunens styrdokument. Jag behövde samtidigt själv hålla mig neutral gentemot allt detta, och avväga vilka åtgärder som fungerade landskapsarkitektoniskt med allt vad det innebar av kulturhistoriska värden, platsens beskaffenhet och egenskaper, med mera.

Figur 41. Före detta pulkabacke där en av de äldre deltagarna på gåturen lekte som barn

Inför genomförandet av underhållsplanen tittade jag och deltagarna tillsammans på dem för att utröna vad som till dess framkommit. Planerna var fortfarande skissartade men dög för att förmedla en bild av vad som skulle göras och hur utvecklingsplanen influerats av deltagarnas åsikter. Genomförandet av underhållsåtgärderna enligt underhållsplanen tog omgående vid och resulterade i att del 1 av grönområdet hann komma en bra bit på väg. Jag upplevde att genomförandet var den mest lyckade delen av experimentet, trots att enbart tre deltagare närvarade under lördagen. Söndagen blev även den en framgång genom att en person från kommunens utelag valde att delta i arbetet. Jag insåg här att kommunens egen personal bör kunna ha en större roll i utförandedelen av arbetet. Jag menar att detta skulle generera ett större förtroende mellan bägge parter i liknande projekt, där både kommun och medborgare praktiskt kunde utföra åtgärder tillsammans. Kunskapsutbytet skulle ge bättre anpassade miljöer för de som faktiskt använder dem samtidigt som kommunen stödjer med resurser i form av utrustning och tekniskt kunnande, medan medborgarna kan framlägga sina åsikter och stödja med frivillig arbetskraft.

Många närboende i området kom fram under genomförandefasen och undrade vad det var vi gjorde och önskade att de hade fått information om projektet i förhand och fått en chans att delta. Jag valde denna gång att tillfråga föreningar istället för närboende, men insåg i efterhand att de närboendes intressen egentligen är mer relevanta att tillvarata än föreningars. De närboende är de som har en verklig, daglig relation till platsen, och de kan potentiellt bidra med mycket information som bara en person som använder området frekvent känner till.

Det öppna samtalet mellan landskapsarkitekten och projektets deltagare var mycket viktigt. Samtalet kan via landskapsarkitekten leda till ökad tillit och förståelse för kommunal skötsel och underhåll för deltagarna. Brukarna erbjuds att vara med både att lämna värdefulla synpunkter och att delta i själva skötsel- och underhållsinsatserna i ett förtroendefullt samarbete med kommunen. Dessa insatser kan i förlängningen leda till miljöförbättringar med estetiska förtecken och en ökad medvetenhet bland brukarna. En ökad respekt för platsen och dess användning kan byggas upp av de människor som finns i de närmaste omgivningarna genom den lokala förankringen.

Diagrammen nedan (Figur 42) visar min uppfattning av hur medborarinflytandet skilde sig mellan den förväntade och det faktiska resultatet. Jag upplevde att fallstudien trots många oförutsedda händelser föll inom ramarna för de förväntade resultaten för de tre första stadierna (Påbörjande, Planering och Implementering). Genomförande- och utvecklingsplanerna var tänkta att fungera som underlag för fortsatt underhåll av grönområdet i kommunal regi, med fortsatt hjälp av medborgare genom kontinuerlig kontakt och praktiskt samarbete. Detta fungerade dock inte i den aktuella kommunen, som inte ville ha fortsatt praktiskt samarbete med

medborgarna. Som resultat har medborgarinflytandet i underhållsfasen sjunkit till konsultation istället för partnerskap.

		Projektstadie			
		Påbörjande	Planering	Implementering	Underhåll
Nivå av medborgarsamverkan	Självhjälp				
	Partnerskap				
	Konsultation				
	Information				

		Projektstadie			
		Påbörjande	Planering	Implementering	Underhåll
Nivå av medborgarsamverkan	Självhjälp				
	Partnerskap				
	Konsultation				
	Information				

Figur 42. Förväntad (övre) och faktisk (nedre) deltagandematrix. Modifierad från Wates (2000).

5.1 Nya insikter

Jag ser i efterhand att fallstudien skulle ha kunna ha utförts på annat sätt för att gå effektivare och framförallt smidigare. Litteraturdelen skulle till stor del ha avgränsats till kommunala styrdokument och landskapsarkitektens kunnande, då mycket av den relevanta informationen framgick vida samtal med deltagande föreningsmedlemmar. Valet av medlemmar var i sig också diskutabelt. De svaren som före-

ningarnas deltagande medlemmar angav var vad man kunde förvänta sig från respektive föreningsrepresentant, nämligen i linje med deras förenings ändamål eller stadga, information som enkelt kan fås via hemsidor eller telefonkontakt. Den mest relevanta informationen kom via de samtal som uppstod under själva besöket, i de situationer som deltagarna behövde reflektera inför vad de såg eller upplevde. De som hade en lokal koppling till grönområdet hade ofta ett djupare beskrivande av tidigare minnen och tankar kring platsen. Föreningarna var fortfarande mycket värdefull, men jag hävdar bestämt att närboende användare av grönområde har en högre status när det gäller rätt att uttala sig. Deras hävd av miljöerna ger dem en större rätt att uttala sig om dess framtid då de även känner till och är en del av dess dåtid.

5.2 Insikter gav svar

Detta leder mig vidare till frågorna som ställdes i frågeformuläret. De fokuserade på hur deltagarna som föreningsrepresentanter ville att andra besökare skulle kunna uppleva platsen i nutid. Jag hävdar i efterhand om att om ett frågeformulär används i liknande projekt, så behöver frågorna omformuleras eller så ska nya frågor skjutas till. Med förändringen att fokus bredas tidsmässigt till att fråga: Vad har gjorts här, vad görs här idag och vad vill ni att besökare ska kunna göra här i framtiden? Ett helt nytt perspektiv framkommer då, värden som försvunnit kan komma återuppstå, nuvarande värden befästs och framtidens besökare inte går miste om något.

Gåturen, planutformandet och genomförandet kunde ses som separata företeelser. Detta menar jag var ett misstag. Om arbetssättet ska kunna vara en rationell och praktiskt användbar arbetsmetod för kommuner så behöver den effektiviseras. Genomförandet var i sig relativt enkelt att utföra och främst beroende av landskapsarkitektens kunskaper och roll som processledare. Deltagarna stod för arbetskraften och genererade inflytande genom deras kontinuerliga beslutande och manifesterade maktutövande genom praktiskt utförande av åtgärder. Jag menar att gåturen och genomförandefasen bör slås ihop till att göras på samma dag. En landskapsarkitekt klarar med enklare förstudier av platsen att instruera deltagare om platsers landskapsarkitektoniska värden och övrigt som behövs för ett gott resultat. Detta handlande skulle vara mycket mer tids- och kostandseffektivt för kommunen. Samtidigt så skulle alla närvarande få en direktrespons på vad de just sagt och få ett medvetet val att delta och faktiskt införliva delar av det på riktigt. Mycket av det som sades under gåturen i grönområdet lämpade sig inte för underhållsplanen men väl för att rymmas i utvecklingsplanen.

5.3 Metod i behov av justering

Det mer avancerade arbetet med att utforma en underhållsplan och en utvecklingsplan måste bygga på det som projektdeltagarna redan utfört med sina egna händer. Landskapsarkitekten skulle behöva ta detta i beaktande vid utvecklingen tillsammans med all den extra information som framkommit under förvaltningsetableringen (genomförandet). Senare utvecklade planer och arbete skulle tydligt visa om det som redan gjorts respekterats.

Genom att tidigarelägga genomförandefasen och omforma den till en slags praktisk förvaltningsetablering på en plats, delegeras reell makt till deltagarna och kommunen kan utföra ett förtroendefullt samarbete med närboende till grönområden.

Jag vill dock påpeka att jag tror att detta slag av förvaltning i medborgardialog behöver ges tydliga ramar för hur det efterföljande förvaltningsansvaret ser ut. Då detta arbetssätt öppnar för allmänheten att påverka betyder det inte att de får permanent beslutanderätt. Risken för privatisering, subjektivt användande eller förfall över tid är allt för stor för att våga överlämna detta ansvar utan mycket tydliga direktiv.

I detta examensarbete gjordes en mycket grundlig granskning av tillgänglig litteratur och kartor, detta för att kunna göra en rättvis jämförelse av nyttan mellan de två metoderna för gestaltning; gängse gestaltningsmetoder och gestaltning genom förvaltning samt att utvärdera nyttan av medborgarsamverkan. Mycket av den information som hittades skulle vanligtvis inte ha upptäckts, eftersom gängse gestaltningsmetoder i stort fokuserar på översiktsplaner, styrdokument och nya konceptuella idéer, snarare än att se till historia och lokala informationskällor. Mycket av den information som var svårtillgänglig eller som inte hade kommit fram i en gängse gestaltningsprocess gick även att få fram genom medborgarna, som hade oanade kunskaper om sitt närområde.

”Gestaltning genom förvaltning” ger resursbesparingar genom välutvecklade planer och enklare efterföljande skötsel och underhåll, på grund av att naturen med lite styrning förvaltar sig själv och att förvaltande av ny utrustning inte behövs. Utvecklingsplaner som föreskriver installationer av fast utrustning är dyrt, men detta är om det tycks behövas en senare fråga för kommunen att avgöra om de vill installera.

Den metod jag använde för att utveckla underhållsplanen och utvecklingsplanen var i efterhand egentligen inte praktiskt användbar, men värdefull för att kunna värdera fallstudien. Gestaltning genom förvaltning är ett så pass brett begrepp som behöver anpassas efter den givna situationen. En vidareutveckling av själva metoden är enligt mig inte rätt väg att gå för att förenkla hanterandet av kommunala grönområden. Jag beskriver därför här under några viktiga aspekter samt listar ett antal förutsättningar och principer för landskapsarkitekter att använda i arbetet

med liknande projekt. Lista ska fungera som ett stöd vid planering och gestaltande av kommunala grönområden med hjälp av enkla förvaltningsåtgärder och medborgarsamverkan. Jag kallar listan ”Grund för en lyckad förvaltningsetablering genom medborgarsamverkan”.

5.4 Grund för en lyckad förvaltningsetablering med hjälp av medborgarsamverkan

5.4.1 Förutsättningar

1. Kommunen måste vara helt införstådd med att de lämnar ifrån sig makten över hur möjliga skötsel och underhållsinsatser kommer att utföras under projektet
2. Området är ett grönområde som ej detaljplanelagts eller är detaljplanelagt som ”allmän plats”, ”park och natur” eller motsvarande i gällande plankartor
3. Det utvalda grönområdet för projektet innehåller ett växtmaterial som kan förädlas med hjälp av enkla skötsel- och underhållsinsatser
4. Grönområdet är beläget i anslutning till bebyggelse eller brukas av en känd grupp av människor som är villiga att delta i projektet
5. Grönområdet har en välkänd historik, dokumenterat användande, spår därav, eller tydliga karaktärsdrag som går att ta vara på
6. Kommunen bör bistå med resurser för det praktiska genomförandet

5.4.2 Principer

1. Kommunen sätter ramarna för tillåtna åtgärder
2. De brukare som har rätt att medverka bör vara närboende eller aktiva användare av området
3. Projektet bör ha ett uttalat syfte, mål och tillvägagångssätt som är känt av alla involverade parter samt andra intressenter
4. Det bör finnas förtroende och samförstånd mellan alla tre parter gällande projektets syfte, mål och tillvägagångssätt
5. Brukarna överför kunskap om platsens betydelse och användning till landskapsarkitekten
6. Landskapsarkitekten överför kunskap om platsens förutsättningar och landskapsarkitektoniska styrkor till brukarna
7. Det öppna samtalet mellan brukare och landskapsarkitekt är en förutsättning för kunskapsutbytet och utvecklingen av platsen
8. Platsens befintliga förutsättningar och medborgarnas förvaltande ska ligga till grund för platsens utveckling

9. Inget viktigt naturligt eller historiskt material hemmahörande på platsen få tas bort därifrån, men kan omplaceras, omfördelas, omformas eller omplanteras
10. Tillfälliga planer tas fram för det praktiska genomförandet
11. Förvaltandet av platsen skall generera nya värden vars resursbehov är kostnadsmässigt rimliga gentemot nyttan för platsens brukare
12. Det praktiska genomförandet bör utföras i nära anslutning till kunskapsöverföringen mellan parterna
13. Brukarna av platsen ska erbjudas möjlighet att delta i det praktiska genomförandet
14. Det praktiska genomförandet ska skapa en direkt återkoppling för medborgarna och konkretiserar reellt maktöverförande
15. Framtagandet av fasta förvaltningsplaner görs efter det praktiska genomförandet
16. Ansvaret för platsens vidare förvaltning ligger på kommunen

6 Slutsats

Efter experimentet i Huddinge har jag dragit slutsatsen att medborgardialogen kring samhällsbyggande är viktig men kanske inte alls behöver vara separerad från det praktiska utförandet. Själva utförandet snarare än planerandet bör ställas i fokus vid enklare utveckling av grönområden. Det praktiska arbetet resulterar i att grunden för framtida skötsel, underhåll och utveckling gjuts in av användarna. Kanske inte irreversibelt men ändå handfast då förändringen har skett och beviset är karvat ur verkligheten framför deras ögon, inte på ett protokoll i ett konferensrum 6 kilometer därifrån. Handlandet är då inte heller satt till att ske inom en obestämd framtid med influenser av vad som sagts, det händer där och då, i direkt anslutning till de åtgärder som man tillsammans kommit överens om att genomföra.

En relation till platsen som bygger på tidigare, nutida och framtida användande av den skapar en bättre gestaltning genom att den känslomässiga kopplingen till platsen respekteras och förstärks.

Referenslista

- Ahrland, Å. 1997. Trädgårdar och parker – går de att bevara? *Kulturmiljövård*, nr 1, 26-35
- Andersson, S-I. 1993. Principper för bevaring. *Landskab*, nr. 5-6. S 112-121-
- Arnstein, S. R. 1969. *A Ladder of Citizen Participation*. Journal of the American Institute of Planners, Vol. 35, No. 4. s.216-224
- Atkinson, Paul, and Martyn Hammersley. "Ethnography and participant observation." *Handbook of qualitative research* 1 (1994): 248-261.
- Cars, G. 2010. *Nya former för medborgarmedverkan i stadsplanering*. Fastighetsnytt- Marknad och Samhällsbyggnad, Utgåva 6/10 årgång 17. s.37
- Community Planning.net
http://www.communityplanning.net/methods/community_planning_event.php 2013-05-31.
- Crosby, N., Kelly, J. & Schaefer, P. 1986. *Citizen Panels: A New Approach to Citizen Participation*. Public Administration Review. 46:2, 170-178.
- De Laval, S. 1998. Gåtur, metod för utvärdering av detaljplaner. Nordisk Arkitekturforskning 1998:4.
- Edman, V. 1999. En restaureringstradition i svenskt 1900-tal. *En svensk restaureringstradition: tre arkitekter gestaltar 1900-talets historiesyn*. Diss. Stockholm: Tekn. Högsk., 1999, s 203-215.
- Irvin, R. A. & Stansbury, J. 2004. *Citizen Participation in Decision Making: Is It Worth the Effort?* Public Administration Review. 64:1 55-65
- Kurslitteratur: Gestaltning genom förvaltning. 2012. Institutionen för stad och land, SLU, Uppsala.
- Länsstyrelsen i Stockholms län. (2003). *Aldrig långt till naturen. Skydd av tätortsnära natur i Stockholmsregionen*. Rapport 2003:20.
- Ranger, A. & Westerberg, K. Metoder för möten. Malmö Stad, Malmö.
- Wates, N. 2000 *The Community Planning Handbook. How people can shape their cities, towns and villages in any part of the world*. Earthscan Publications Ltd. London, United Kingdom. s. 10.

Kommunala styrdokument:

- Huddinge kommun. 2012a. Översiktsplan 2030 – Samrådsversion. Huddinge.
- Huddinge kommun. 2013a. Gällande detaljplaner. Tillgängliga: <http://www.huddinge.se/sv/bygga-bo-och-miljo/planer-och-ny-bebyggelse/gallande-detaljplaner/>
- Huddinge kommun. 2013b. Parkprogram. Huddinge. Tillgänglig: http://www.huddinge.se/Global/trafik_vagar_och_resande/utredningar_och_planering/parkprogram/Parkplan_remissutava_webb.pdf
- Huddinge kommun. 2013c. Lekplatsprogram. Huddinge.

Huddinge kommun. 2009a. Cykelplan. Tillgänglig:

http://www.huddinge.se/Global/trafik_vagar_och_resande/ga_och_cykla/cykelplan/Huddinge%20cykelplan.pdf

Huddinge Kommun. 2012b. Huddinges Natur – En redovisning av natur och grönstruktur för rörligt friluftsliv och biologisk mångfald. Huddinge. Tillgänglig:

http://www.huddinge.se/Global/bygga_bo_och_miljo/planer_och_ny_bebyggelse/oversiktsplan/Huddinges%20natur.%20Huddinge%20kommun.%20april%202012.pdfhttp://www.huddinge.se/Global/bygga_bo_och_miljo/planer_och_ny_bebyggelse/oversiktsplan/Huddinges%20natur.%20Huddinge%20kommun.%20april%202012.pdf

Huddinge kommun. 2009b. Lokal Agenda 21 för Huddinge 2009-2015. Tillgänglig:

http://www.huddinge.se/Global/kommun_och_politik/hallbar_utveckling/agenda_21/lokal_agenda_21_dok.pdf

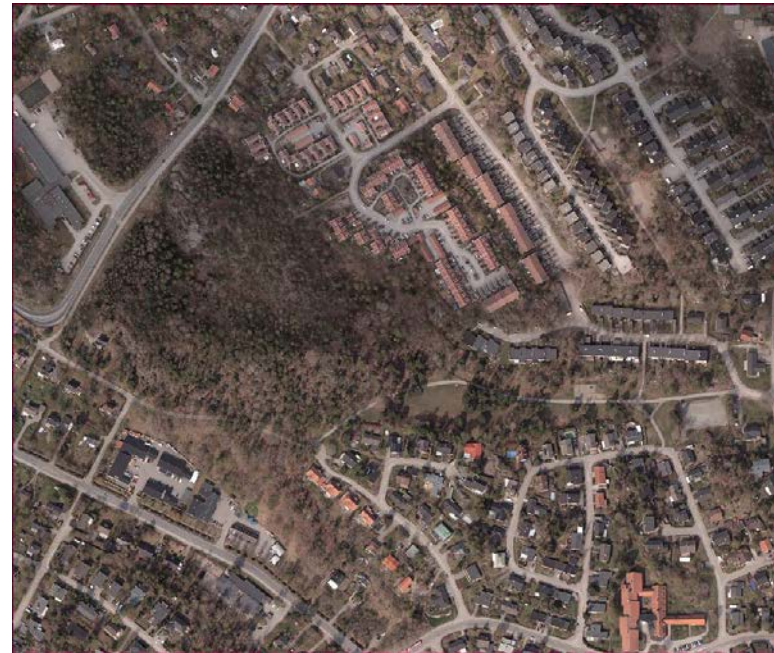
Bilaga 1

Frågeformulär för gåtur i Rosendalsparken torsdagen den 6/4 2013

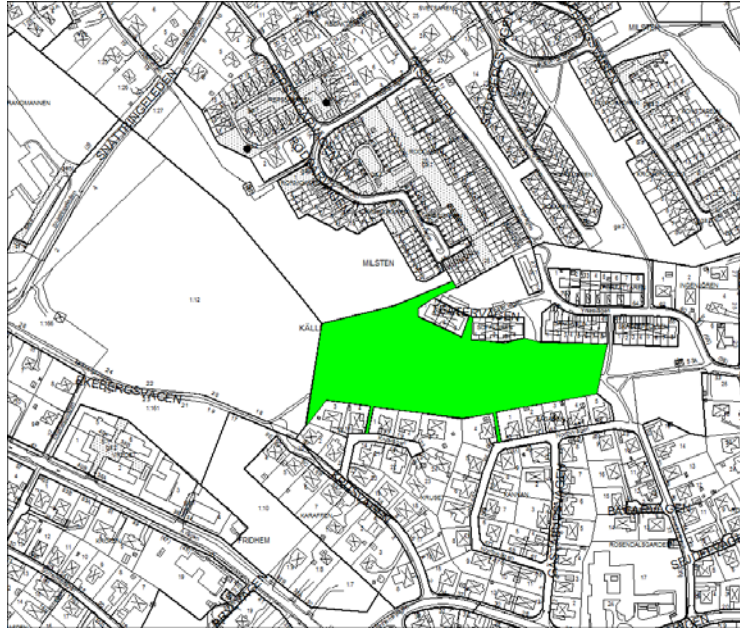
Vilken förening representerar du?

Vad har du för roll i föreningen?

Vad skulle locka er förenings medlemmar till det här grönområdet?

Sektion 1.

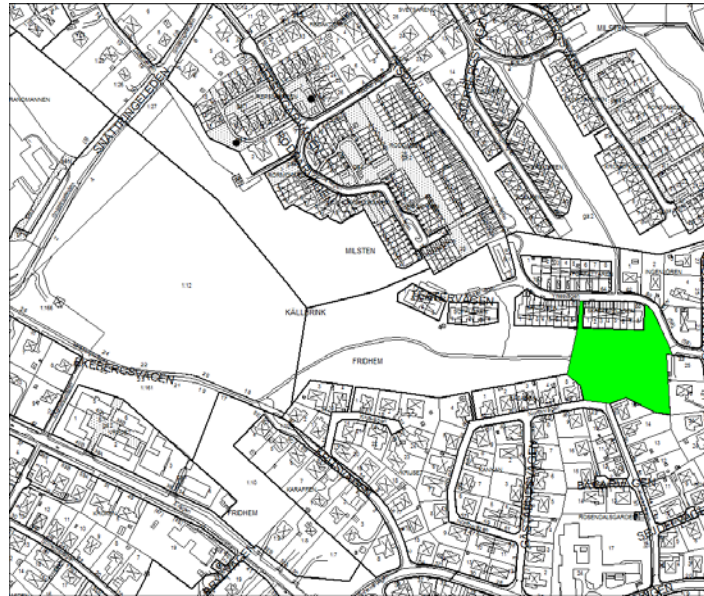
Vad vill er förening att besökare till platsen ska kunna göra, uppleva eller känna här?

Vilken eller vilka av platsens egenskaper tycker ni gör platsen särskilt bra eller dålig att vara på?

Vilka av platsens styrkor och svagheter vill ni främst se utvecklas respektive mildras?

Övriga synpunkter

Sektion 2.

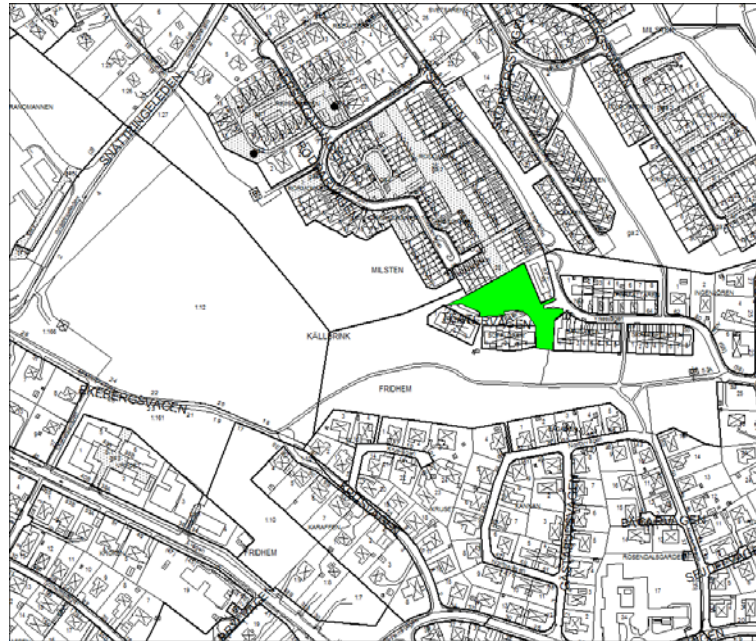
Vad vill er förening att besökare till platsen ska kunna göra, uppleva eller känna här?

Vilken eller vilka av platsens egenskaper tycker ni gör platsen särskilt bra eller dålig att vara på?

Vilka av platsens styrkor och svagheter vill ni främst se utvecklas respektive mildras?

Övriga synpunkter

Sektion 3.

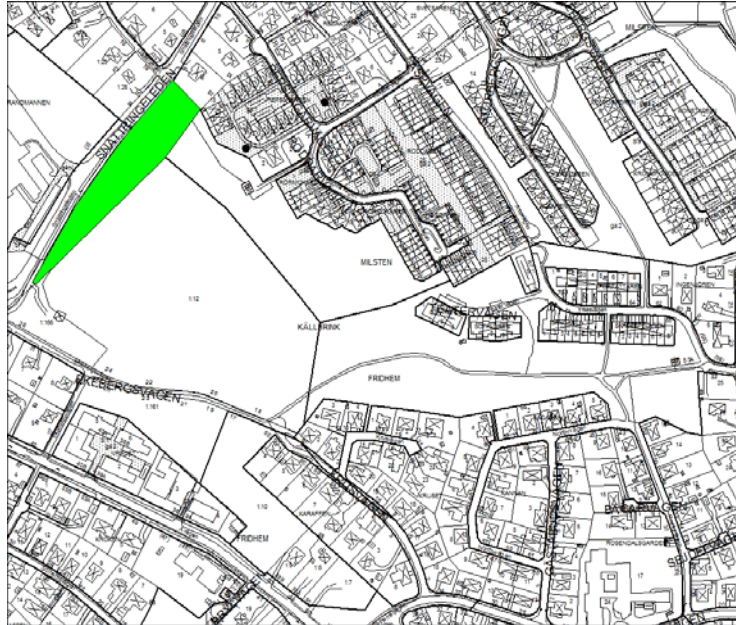
Vad vill er förening att besökare till platsen ska kunna göra, uppleva eller känna här?

Vilken eller vilka av platsens egenskaper tycker ni gör platsen särskilt bra eller dålig att vara på?

Vilka av platsens styrkor och svagheter vill ni främst se utvecklas respektive mildras?

Övriga synpunkter

Sektion 5.

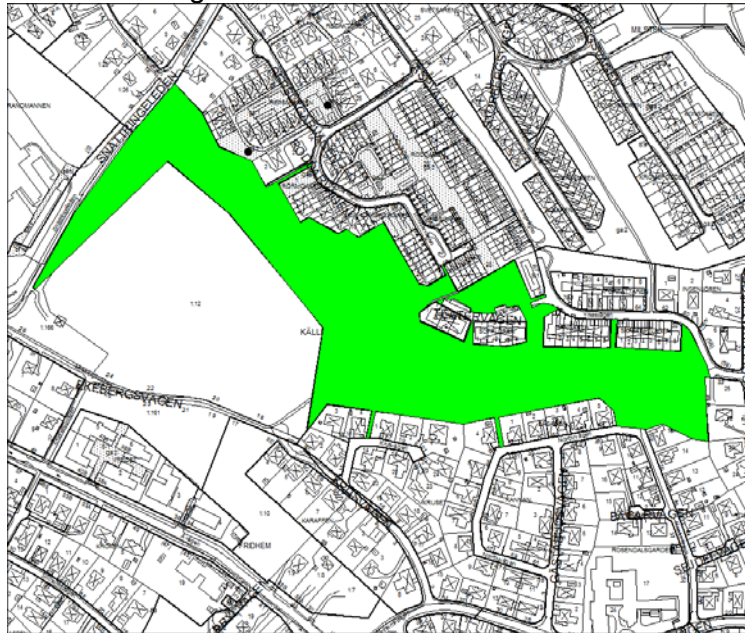
Vilken eller vilka av platsens egenskaper tycker ni gör platsen särskilt bra eller dålig att vara på?

Vilka av platsens styrkor och svagheter vill ni främst se utvecklas respektive mildras?

Vad vill er förening att besökare till platsen ska kunna göra, uppleva eller känna här?

Övriga synpunkter

Hela utvecklingsområdet.

Vad vill er förening att besökare till platsen ska kunna göra, uppleva eller känna här?

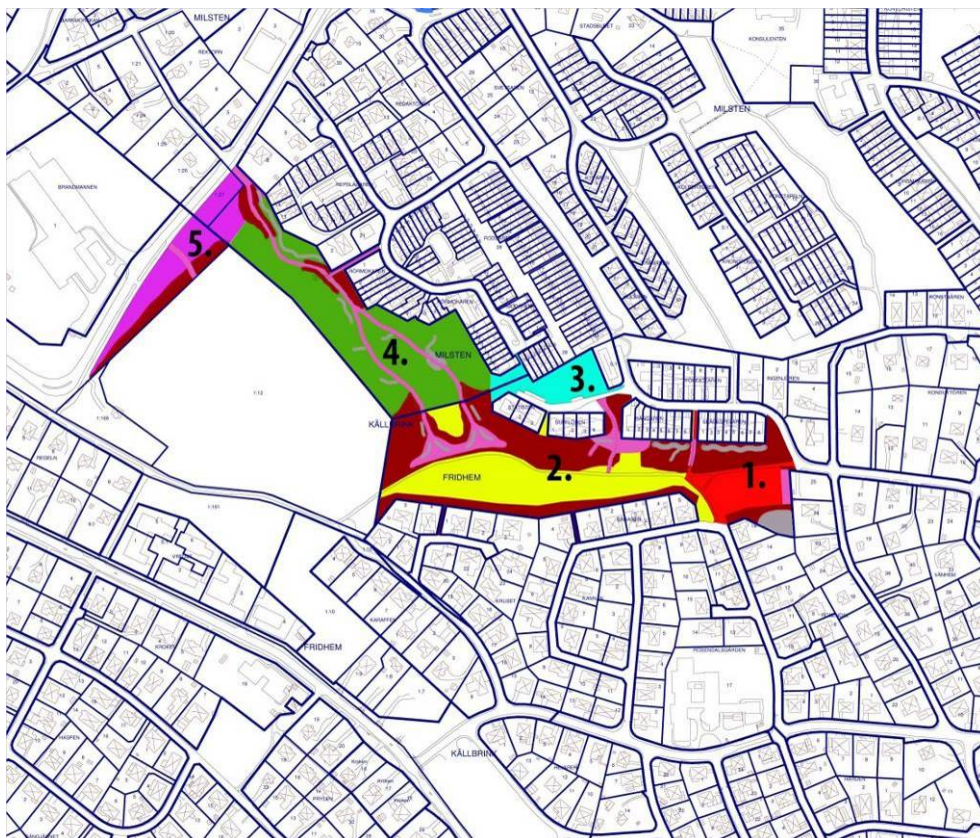
Vilken eller vilka av platsens egenskaper tycker ni gör platsen särskilt bra eller dålig att vara på?

Vilka av platsens styrkor och svagheter vill ni främst se utvecklas respektive mildras?

Övriga synpunkter

Bilaga 2

Beskrivningar, kommentarer, genomförande och utveckling per områdesdel

Figur 43. Genomförandeplan/Underhållsplan för förvaltningsetablering

Delområde 1, östra entrén och aktivitetsdelen.

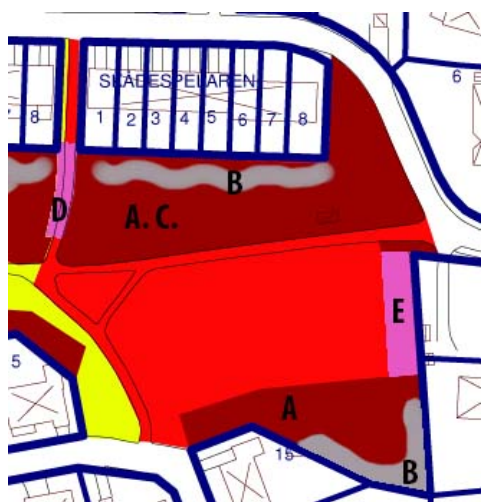
Beskrivning:

Platsen fungerade som den tydligaste entrén till rosendalsparken och hela grönområdet. Den var dock inte mycket mer än en öppning för den genom parken korsande GC-vägen. Utifrån sett var själva gång- och cykelvägen den tydligaste markören för besökare att det är en allmän plats att vara på. Öppningen i vegetationen ger en skynt av den intilliggande bollplanen och men signalerar inget om områdets inre parkmiljö annat än vad som ses på avstånd. Sidorna om östra entrén bestod till vänster (utifrån sett) av en small men fullvuxen allé av björk som täckte för bollplanens kortsida samt några vilda uppslag av buskar och trädarter närmast GC-

vägen. Ytterst avgränsas området av en kraftig stigande brant med tydligt framträdande berggrund. Till höger låg en östsluttning mot den passerande bilvägen. Sluttningen böjde tvärt av mot syd och följde sedan GC-stråket genom resten av parkdelen. Hela sluttningen var till en början brant men övergick snabbt i flackare topografi mot GC-vägen. Sluttningen var beväxt med en variation av ädellövträd (främst fågelbär) och en stor andel aspsly. Den aktuella växtsituation var mycket beroende av den relativt grova röjning och gallring av området som genomförts två år tidigare. Inåt i parken avslutas området tvärt av en korsande promenadväg som förbinder de två kommundelarna Snättringe och Fullersta.

Föreningskommentarer: Aktivitetsdel, möjligt ungdomsområde, pulkabacke, entréförtydligande, mer parkkaraktär, m.m.

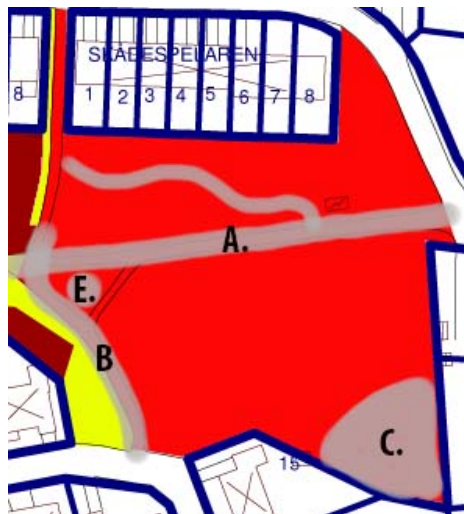
Landskapsarkitektkommentarer: Befintlig mångfald, obalans i växtmaterial, tydlig naturkaraktär, behov av entréförtydligande, flera möjliga detaljförbättringar, avsaknad av presentation och tydlig ledning in i området.

Genomförandeplan:

- A. Selektiv gallring av befintligt växtmaterial i hela delområdet samt uppstamning eller beskärning av utvalt växtmaterial för att lyfta fram parkkaraktären.
- B. Omplacering av röjmaterial för tydligare avgränsning områdesindelning och tillgänglighet.
- C. Förbättra etableringsförutsättningarna av ädellövträd (fågelbär, ek, lönn, ask), med fokus på att ovanligare träd och buskar med hög framtidspotential även tillåts ta plats (hägg, björk, nordmansgran, rönnbär, hassel, nyponros, måbär).

- D. Uppstamning av de mycket stora ekar som följer promenadvägen längs norra entrén.
 E. Slyrensning i björkallén mot parken östra sida samt gallring av juvenila fågelbärsplantor.

Utvecklingsplan:

- A. Alleplantering i väst-östlig riktning.
 B. Alléförstärkning i nord-sydlig riktning med ek perenner.
 C. Pulkabacke.
 D. Parkstig.
 E. Solitärträd

Delområde 2, parkmiljön.

Beskrivning: Platsen är en målpunkt för många besökare då den innehåller lekplats, sittmöjligheter, öppna gräsytor och naturmiljöer. Här är parkkaraktären som starkast tack vare de kommunala installationerna, en intensivare skötsel och planterat växtmaterial. Området avgränsas i nord och syd av två slutningar som nästan uteslutande innehåller en naturlig svensk flora. Enstaka arter av buskar av mer kulturell typ har spridit sig från angränsande privata tomter. Den centrala delen av området är helt platt och förutom en konstgjord kulle invid lekplatsen. Lekplatsen och äldre tallar är i princip det enda som fyller områdets inre rum.

Föreningskommentarer: Lugn miljö som bör bevaras, förbättra lekmiljön, ökad blomsterprakt, nyttoväxter, högre biologisk mångfald, fjärilshotell, ”engelsk park”-miljö som bör eftersträvas, m.m.

Landskapsarkitektkommentarer: Delområdet är enkelt i sin struktur men med lite otydliga användningsområden och indelning. Områdets ytermiljöer är mycket svårtillgängliga och otydliga i sin tilltänkta användning som park utan har snarare ett uttryck av att vara vildvuxen natur. Tallarna i området är rimligen spår av äldre ägo gränser vilket är ett viktigt tidslager att respektera och lyfta fram. Karaktärsstärkande vildrosor återfinns i ytterområdena men även planterat sorter närmast lekplatsen. En viltvuxen avenbok i slänten är en tongivande solitär som lyfter miljön. Ett planterat fruktträd återfinns i slutningen nära lekplatsen. De spontant upp-trampade anslutningarna till naturmiljöerna väst och öster om lekplatsen är otydliga och bör förstärkas. Mycket otydliga och otillgängliga anslutningar till området från söder.

Genomförandeplan:

- A. Selektiv gallring av befintligt växtmaterial i hela delområdet samt uppstamning eller beskärning av utvalt växtmaterial för att lyfta fram parkkaraktären.
- B. Omplacering av røjmaterial för tydligare avgränsning områdesindelning och tillgänglighet.
- C. Förbättra etableringsförutsättningarna av ädellövträd (fågelbär, ek, lönn, ask), med fokus på att ovanligare träd och buskar med hög framtidspotential även tillåts ta plats (gråvide, sälj, hägg, björk, rönnbär, gran, hassel, häckoxbär, nyponros, måbär).
- D. Föryngringsbeskärning av planterade sortrosor.
- E. Beskärning av fruktträd.
- F. Förtydligande av mindre anslutningar till, från och inom området.

Utvecklingsplan

- A. Alleplantering i väst-östlig riktning.
- B. Plantering av klätterväxter mot tallstammar
- C. Förtydligande gångar till anslutningar mot naturmiljöer från lekplatsen
- D. Förstärkta naturstigar i områdets ytermiljöer.
- E. Inplantering av nyttoväxter (bär-och fruktträdgård) i närhet till lekplatsen
- F. Plantering av rosenbuskar och eller perenner.
- G. Förstärkning av biologisk mångfald och estetiskt intryck i de yttre miljöerna inhemska arter, med fokus på inhemska blom- och frukt bärande busk- och trädarter.

Delområde 3, lekplatsen och bergsknallen.

Beskrivning: Naturlik miljö planlagd som park eller plantering. Starkt kuperad terräng innefattande en tydlig bergsknalle och en i plan beskriven smitväg in till parkområdet. Bergsknallen har i en äldre plan beskriven som lämplig plats för lek.

Delområdet ansluter i norr mot Roddarevägens samfällighet. Området är starkt präglat av den berggrunden som sticker upp och den sparsamma växtlighet som kämpat sig fram i den karga miljön. Omkringliggande bebyggd miljö är påtaglig.

Föreningskommentarer: Delområdets norra miljö kan utvecklas till naturlig lekplats med ett tema, förslagsvis fornborgen. Platsen misstänks ha använts som stenresurs för byggandet av den närbelägna kyrkan. Områdets södramiljö med stigen behöver bli tydligare och få ett mer städat intryck. Kopplingen till norra delen behöver förstärkas.

Landskapsarkitektkommentarer:Platsen har stor potential till att förbättra kommunikationsmöjligheterna för boende norr om grönområdet. Den södra delen av området har goda förutsättningar till att bli en tydligare entré till parkdelen/lekplatsen och förstärka grönområdet tillgänglighet som helhet.

Genomförandeplan:

- A. Enkel gallring av befintligt växtmaterial delområdets södra del.
- B. Viss uppstamning eller beskärning av utvalt växtmaterial för att tillgängliggöra och förbättra framkomligheten längs den planlagda stigen.
- C. Omplacering av røjmaterial för tydligare avgränsning områdesindelning och tillgänglighet.

Utvecklingsplan

- A. Inplantering av ett fåtal inhemska arter för att öka den biologiska mångfalden samt avgränsa mot närliggande privata tomter.
- B. Förstärkning av redan etablerade formationer av dött växtmaterial

Delområde 4, naturmiljön.

Beskrivning: Naturlik miljö planlagd som park eller plantering. Starkt kuperad terräng med en egen karaktär skild från de andra delområdena. Områdets ansluter från parkområdet genom två stigar, en upptrampad och en annan som det finns stöd för i plan. Den planlagda stigen leder hela vägen genom området fram till Snättringeleden. Framträdande berghällar ramar in området tillsammans med en variation av äldre träd som bildar ett högt krontak. Den planlagda stigen återföljs i öster av ett dike där vatten synligt porlar ner mot parkområdet och tas omhand i ledningar. Den fuktiga miljön ger en annan flora med mycket mossor lavar i markhöjd och på stenar. Ett parti av ståtliga alar följer dikesfåran. I områdets mittersta och samtidigt högsta del ansluter området mot en lekplats som drivs av en lokal samfällighet. Detta område är i äldre planer specifikt beskrivet som möjlig

plats för lek. Den västra delen består av en tunnare tarm där stigen vallas in av stigande berg i syd och vegetation i norr innan områdesgränsen möter privata fastigheter.

Föreningskommentarer: Naturlig miljö som bör behålla sitt naturliga uttryck. Utveckling mot bättre tillgänglighet och biologisk mångfald. Miljön beskrivs som aningen otrygg och behöver formas mot att bli säkrare att besöka utan att förstöra dess trolska intryck på besökaren.

Landskapsarkitektkommentarer: Delområdet är avskärmat från parkmiljön och saknar samhörighet med resten av delområdena. Området har sin egna karaktär och en tydlig stomme som relativt enkelt kan byggas vidare på och förstärkas. Spår av äldre installationer finns kvar och behöver städas upp eller återuppbyggas. Den av någon installerade ljusslingan är idag ett negativt inslag men samtidigt en tydlig indikation på vad användare av området saknar. Det periodvis rinnande vattnet är en resurs som på sikt skulle kunna förhöja området och/eller den anslutande parkmiljön.

Genomförandeplan:

- A. Selektiv gallring av befintligt växtmaterial i hela delområdet.
- B. Viss uppstamning eller beskärning av utvalt växtmaterial för att tillgängliggöra specifika platser för bättre framkomligheten längs den planlagda stigen.
- C. Omplacering av röjmaterial för tydligare avgränsning områdesindelning och tillgänglighet.
- D. Förbättra etableringsförutsättningarna av befintliga ädellövträd (al, ek, lönn), med fokus på att ovanligare träd och buskar med hög framtidspotential som även tillåts ta plats (en, sälg, rönnbär, gran, hassel, nyponros, måbär, brakved).
- E. Tillgängliggöra de två huvudentréerna till delområdet
- F. Förtydligande av mindre anslutningar till, från och inom området.

Utvecklingsplan

- A. Förstärkning av den planlagda promenadstigen.
- B. Förstärkning av redan etablerade formationer av dött växtmaterial.
- C. Tydliggörande av naturstigar i områdets ytermiljöer.
- D. Inplantering av ett fåtal inhemska arter för att öka den biologiska mångfalden
- E. Installera naturliga gläntor för besökare till delområdet att kunna sitta och vara i.

Delområde 5, västra entrén och gräsytan mot skogen.

Beskrivning: Smal remsa längs snättringeleden. I norr ligger den anslutande stigen till grönområdet från öster. Platsen är vildvuxen och ramas in av en berghäll i söder och privata tomter i norr. Berget sida blottas mot snättringeleden men avtar snart i en flack gräsbevuxen yta som snabbt övergår i skogsmiljö mot öster.

Föreningskommentarer: En ointressant plats, otrygg, ingenstans man vill vara på.

Landskapsarkitektkommentarer: Västra entrén är funktionellt duglig men oattraktiv och otillgänglig. Platsen har en god stomme i form av berghällen och befintligt växtmaterial för att kunna bli en bättre entré till hela grönområdet. Den flacka gräsytan mot skogsmiljön är aningen intetsägande men bör ändå utvecklas. Här återfinns en välanvänd men otydlig ingång till skogsområdet (ägds av JM AB). En gallring av träd och årligt återkommande slagning av gräsytan vore välkommet. På så sätt kunde en värdefull ekoton mellan och äng utvecklas på sikt. varierat skogsbryn relativt enkelt utvecklas samtidigt som den smala grässträngen årligen slås för att på sikt få en ängsflora.

Genomförandeplan:

- A. Förstärk entrén till delområdet och hell grönområdet genom selektiv gallring och tydliggörande av riktningen med hjälp av bortröjt material.
- B. Gallra ur skogsbrynet till fördel för ädellövträd och för att få ett mer naturligt möte mot den öppna marken, istället för den idag raka skiljelinjen.

Utvecklingsplan

- A. Slå gräsytan årligen för att utveckla en ängsflora.
- B. Förtydliga stigen in mot skogsmiljön